

Els usuaris de la comunitat gitana a les biblioteques publiques catalanes

Anàlisi de propostes i activitats

ALUMNA: Maribel Merino Cano

TUTORA: Concepción Rodríguez Parada

NIUB: 15143925

CURS: 2017-2018

Agraïments

Aquest treball ha estat possible gràcies a la col·laboració de la meva tutora, la Concepción Rodríguez Parada, que al llarg de tot el procés m'ha proporcionat les orientacions i recursos necessaris, i a la que agraeixo que des del primer moment hagi compartit amb mi l'interès i la implicació per l'objecte d'estudi d'aquest treball.

Així mateix, vull mostrar també el meu agraïment als tres directors de les biblioteques que han format part del treball de camp d'aquest estudi i que són: Montserrat Espuga- Condal de la Biblioteca del Nord de Sabadell, Virginia Cierco Aparicio de la Biblioteca del Bon Pastor de Barcelona i Jordi Chávez López de Biblioteca Font de la Mina de Sant Adrià de Besòs. També en el cas de la biblioteca del Nord de Sabadell vull agrair la col·laboració i la implicació de l'educador Oriol Costa i del bibliotecari Isaac Barrachina. El coneixement i l'experiència de tots ells han estat fonamentals per completar i assolir els objectius fixats en aquest treball.

Sumari

1. Introducció.....	4
1.1. Justificació	4
1.2. Objectius.....	5
1.3. Metodologia	6
2. Marc teòric.....	9
2.1. Marc legal.....	9
2.2. Marc normatiu	10
2.3. Treballs realitzats sobre l'àmbit d'estudi.....	11
2.4. El poble gitano	13
2.4.1. Breu resum sobre els orígens	13
2.4.2. Característiques del poble gitano.....	14
3. Estudi de cas 1: Biblioteca Font de la Mina	17
3.1. Contextualització de l'àrea on s'ubica la biblioteca.....	17
3.1.1. El barri de la Mina.....	17
3.1.2. Els orígens del barri de la Mina.....	17
3.1.3. Dades estadístiques del barri.....	18
3.2. Biblioteca	19
3.2.1. Dades principals.....	19
3.2.2. La comunitat gitana i la biblioteca.....	20
3.2.3. Activitats i projectes	21
4. Estudi de cas 2: Biblioteca Bon Pastor	27
4.1. Contextualització de l'àrea on s'ubica la biblioteca.....	27
4.1.1. El barri del Bon Pastor.....	27
4.1.2. Els orígens del Bon Pastor.....	27
4.1.3. Dades estadístiques del barri.....	29
4.2. Biblioteca	29

4.2.1.	Dades principals.....	29
4.2.2.	Biblioteca i comunitat gitana	30
4.2.3.	Activitats i projectes	32
5.	Estudi de cas 3: Biblioteca Sabadell Nord.....	35
5.1.	Contextualització de l'àrea on s'ubica la biblioteca.....	35
5.1.1.	El districte 3 de Sabadell.....	35
5.1.2.	Els orígens del districte 3 de Sabadell. El barri de la Plana del Pintor.	37
5.1.3.	Dades estadístiques	37
5.2.	Biblioteca	38
5.2.1.	Dades principals.....	38
5.2.2.	Biblioteca i comunitat gitana	39
5.2.3.	Activitats i projectes	40
6.	Estudi de cas 4: La Médiathèque Centrale de Perpignan.....	43
6.1.	Contextualització de l'àrea on es troba la biblioteca	43
6.1.1.	El barri de Saint Jacques de Perpinyà.....	43
6.1.2.	Els orígens del barri de Saint Jacques de Perpinyà.....	44
6.1.3.	Dades relatives al barri de Saint Jacques	45
6.2.	Biblioteca	46
6.2.1.	Dades principals.....	46
6.2.2.	Biblioteca i comunitat gitana	47
6.2.3.	Activitats i projectes	48
7.	Conclusions.....	50
8.	Bibliografia.....	54

1. Introducció

La feina orientada a la cohesió social i a respondre les necessitats de l'entorn són alguns dels elements que des de ja fa anys formen part de les línies d'actuació de la biblioteca pública. Dintre d'aquesta vessant social del servei de biblioteca pública, una de les qüestions fonamentals a tenir en compte és la multiculturalitat que presenta la societat actual i que es fa especialment evident en determinades zones del territori.

La comunitat gitana conforma una cultura que perdura des de fa segles i que en aquesta nova societat plural interactua amb la resta de cultures, al mateix temps que tracta de conservar aquests trets propis que li concedeix la seva història i que l'han identificat al llarg dels anys.

Tot i que no existeixen dades oficials, les persones d'ètnia gitana tenen una representació significativa a Catalunya, motiu pel qual existeixen biblioteques públiques catalanes que ofereixen el seu servei en zones on viuen moltes persones que pertanyen a aquesta comunitat. Aquests equipaments posen de manifest la importància que té el fet de crear espais oberts a la diversitat que tenen en compte les particularitats d'aquesta cultura, sense que això signifiqui una estigmatització del col·lectiu ni tampoc allunyar-se de la resta de cultures i col·lectius.

1.1. Justificació

Les biblioteques públiques a l'hora de dissenyar els seus serveis consideren les diferents circumstàncies i necessitats que poden presentar els seus usuaris. Sovint aquesta feina queda recollida en la literatura científica en treballs que estudien aquests aspectes en usuaris com són els infants, la gent gran o els immigrants, entre d'altres.

No obstant això, és considerablement més difícil trobar treballs d'aquest tipus que tractin sobre els usuaris de la comunitat gitana. Per aquesta raó, el present estudi té com a finalitat observar iniciatives i projectes desenvolupats des de biblioteques públiques catalanes que compten amb un nombre important d'usuaris d'ètnia gitana, i completar aquesta observació amb el cas d'una biblioteca de les mateixes característiques que es trobi fora de Catalunya.

Aquest estudi, per tant, permet recollir iniciatives que s'estan portant a terme en algunes biblioteques i que no arriben a donar-se a conèixer en molts casos. Els resultats exposats al

treball poden ser d'interès per a biblioteques que tinguin usuaris de la comunitat gitana o d'altres tipus d'usuaris amb característiques coincidents.

A més a més, és necessari afegir també que l'elaboració d'aquest estudi respon directament a la voluntat de respondre les pròpies inquietuds. Els infants, la gent gran o les persones nouvingudes són, entre d'altres, usuaris habituals de les dues biblioteques a les que actualment treballa: la Biblioteca Sant Pau i Santa Creu i la Biblioteca Zona Nord de Barcelona. No obstant això, les persones de la comunitat gitana no formen part de les persones que acostumen a fer ús dels serveis d'aquestes dues biblioteques. L'elaboració d'un treball d'aquestes característiques serveix per adquirir un coneixement amb el que no compto en l'actualitat i en algun moment de la meua vida professional em podria ser necessari.

1.2. Objectius

Comentats els punts anteriors convé indicar que els objectius principals del treball són:

- Analitzar i comparar activitats i projectes que desenvolupen les biblioteques catalanes que compten amb un nombre considerable d'usuaris de la comunitat gitana.
- Analitzar i comparar aquest tipus d'iniciatives en el cas d'una biblioteca de l'àmbit internacional.
- Identificar pautes i aspectes a considerar en la gestió d'activitats i projectes com els que l'estudi presenta.

D'acord amb aquests objectius principals i amb l'enfocament que es planteja en aquest treball, la investigació ha de permetre també respondre a d'altres qüestions derivades com poden ser: si els interessos i/o necessitats dels usuaris de la comunitat són coincidents als que presenten altres usuaris, o si aquestes iniciatives es porten a terme en col·laboració o no amb altres agents o entitats, entre d'altres.

1.3. Metodologia

La metodologia que s'ha emprat per a la realització del treball ha estat bàsicament fonamentada en dos sistemes: la recerca bibliogràfica i l'estudi de casos basat en la realització d'entrevistes i observació.

Pel que fa a la recerca bibliogràfica, per tal d'elaborar el marc teòric així com el context de les biblioteques que formen part del treball de camp s'han consultat les següents bases de dades: LISA (Library and Information Science Abstracts), ISOC Biblioteconomia, Dialnet, e-Lisa (e-prints in library & Information Science), Dialnet, Aranzadi, IDESCAT (Institut d'Estadística de Catalunya).

A més a més, s'han consultat també les webs dels municipis on es troben les quatre biblioteques observades a l'estudi, els seus respectius llocs webs i xarxes socials, així com diferents documents estratègics i operatius d'aquestes biblioteques, com són les memòries i els plans estratègics.

Els principals descriptors emprats en la cerca bibliogràfica han estat: romani people; roma people, gypsies, gipisies; roms, gitanes, communauté gitane, peuple gitane; pueblo gitano, comunidad gitana, rom, gitanos; comunitat gitana, gitanos, poble gitano; libraries, public libraries, médiathèque, bibliothèque, bibliothèque publique; biblioteca, bibliotecas públicas; biblioteques públiques.

En el procés de cerca d'informació s'han emprat els anteriors descriptors en diferents equacions de cerca fent servir els operadors booleans AND i OR. D'aquest conjunt de resultats s'han seleccionat els més apropiats per a l'objecte d'estudi a partir de l'aplicació de filtres de diferent naturalesa.

Així, en primer lloc s'han aplicat filtres per tipus de document per tal d'obtenir-ne articles de revista, monografies, documents legals i informes estadístics. En segon lloc, s'ha delimitat la llengua d'aquests documents a partir de la tria dels que estaven redactats en castellà, català, anglès i francès. Finalment, i per tal de treballar amb informació actualitzada, s'ha aplicat un filtre cronològic per tal que l'antiguitat dels documents no fos superior a deu anys, si bé en algun cas s'ha emprat algun document de major antiguitat perquè el contingut tractat s'ha considerat especialment adequat per als objectius del treball.

Per a la part corresponent al treball de camp s'han tractat d'incloure el cas de biblioteques catalanes ubicades a diferents municipis que compten amb un nombre important de persones d'ètnia gitana entre els seus usuaris.

És necessari indicar que aquest plantejament porta una complexitat implícita, ja que d'acord al que la Unió Europea va acordar amb el Tractat d'Amsterdam (1997) al seu article 6A, no estan permeses les accions que contribueixin a la discriminació per raó d'ètnia, així com tampoc per raó de sexe, edat, religió i orientació sexual¹. Per tant, als censos de població no es pot especificar l'ètnia de les persones, fet aquest que significa que no existeixen pròpiament fonts que publiquin aquesta informació de forma exacta i contrastada.

No obstant això, s'ha intentat conèixer l'existència de biblioteques d'aquest tipus a través de dues vies diferents. La primera d'aquestes vies s'ha donat a partir d'accedir al contacte amb els responsables que es troben al front de biblioteques que de forma evident i reconeguda compten amb un nombre significatiu de persones gitanes entre els seus usuaris. En aquest procés ha estat possible incloure al treball de camp el cas de la Biblioteca Bon Pastor de Barcelona i de la Biblioteca del Nord de Sabadell.

La segona via per a identificar aquest tipus de biblioteques s'ha fet efectiva a través de l'observació de dades d'alguns treballs que han tractat de fer aproximacions sobre la distribució de la comunitat gitana en els municipis catalans². Havent vist prèviament aquestes dades, s'ha fet un primer contacte telefònic amb un conjunt de biblioteques: Biblioteca Pública districte 2 i Biblioteca Pública Districte 3 de Terrassa, la Biblioteca de Fondo i la Biblioteca Can Peixauet de Santa Coloma de Gramenet, la Biblioteca Sant Roc i la Biblioteca Llefià-Xavier Soto de Badalona, la Biblioteca Pública de Lleida i la Biblioteca Font de la Mina de Sant Adrià de Besòs.

En la major part dels casos, se'ns ha informat per part de les biblioteques que malgrat trobar-se en àrees amb molta població gitana, aquestes persones o bé no van a la biblioteca o no representen en cap cas una part significativa dels usuaris de la biblioteca. Per tant, d'aquestes biblioteques tan sols en el cas de la biblioteca Font de la Mina s'ha confirmat la conveniència d'incloure-la en aquest estudi.

L'estudi de cas d'aquestes tres biblioteques s'ha fet a partir de tres entrevistes amb els corresponents directors basades en dos grans blocs. Cal indicar que en el cas de la biblioteca

¹ Unió Europea. Tractat d'Amsterdam. *Diari Oficial de les Comunitats europees*, 10 de novembre de 1997, núm. 340, p. 1-144.

² *Estudi sobre la població gitana informe final* [en línia]. Fundació Pere Tarrés i Projectes socials. Departament de Benestar i família, 2005. [Consulta: 23 abril de 2018]. Disponible a: <http://treballiaferssocials.gencat.cat/web/.content/01departament/08publicacions/ambits_tematis/serveis_socials/08estudipoblaciogitanacat05/2005estudipoblaciogitanacat.pdf>.

del Nord de Sabadell, a més de la directora, ha estat possible també entrevistar l'educador i el bibliotecari que treballen en aquest equipament.

S'ha de tenir present pel que fa al tema de les entrevistes que, d'acord amb l'àmbit d'estudi, s'ha considerat la conveniència de no fer servir un qüestionari tancat de preguntes. Així, d'igual forma que els censos de població no distingeixen les dades poblacionals per raó d'ètnia, tampoc les biblioteques recullen dades amb aquest criteri com pot ser el nombre exacte de persones gitanes i no gitanes que participen en una determinada activitat, o el grau de satisfacció d'aquests usuaris gitanos amb una iniciativa, entre d'altres.

Així, i havent informat als entrevistats de l'objectiu del treball, s'ha considerat més efectiu identificar els aspectes que el treball requereix abordar i permetre que els entrevistats desenvolupin tota la informació que disposen al respecte. D'acord amb això, els elements sobre els que s'ha consultat a totes les entrevistes han estat:

- Biblioteca i context: característiques principals del barri, línies de treball de la biblioteca, personal que treballa a la biblioteca, agents amb els que col·labora, etc.
- Serveis i activitats: identificació dels serveis de la biblioteca que fan servir les persones de la comunitat gitana, funcionament d'aquests serveis.
- Consideracions sobre aquests serveis i iniciatives: elements a tenir en compte, valoracions fruit de la experiència, enfocaments futurs.

Com s'ha comentat abans, l'estudi de camp ha estat completat amb el cas d'una biblioteca d'àmbit internacional: la Médiathèque centrale de Perpignan. En aquest cas, la distància no ha fet possible realitzar una entrevista al centre i tampoc s'ha aconseguit resposta de la biblioteca a través del servei de consulta en línia. No obstant això, s'ha tractat de conèixer el cas de la biblioteca través d'un article³ que tracta específicament sobre aquest tema i també amb tota la informació aportada al web i a les xarxes socials d'aquesta biblioteca⁴.

³ Daviron, Caroline. Médiathèque et Médiation Auprès de la population gitane de Perpignan. *Bulletin des Bibliothèques de France* [en línia]. Bulletin des Bibliothèques de France, 1956. Médiathèque et Médiation Auprès de la population gitane de Perpignan. [Consulta: 28 de maig de 2018].

⁴ Perpignan Méditerranée Métropole Réseau des bibliothèques et médiathèques municipales [en línia]. *Médiathèque Centrale de Perpignan* [Consulta: 28 de maig de 2018]. Disponible en: <<http://www.mediatheques.perpignanmediterraneemetropole.fr/in/fr/les-bibliotheques-lecture-publique/mediatheque-centrale>>.

2. Marc teòric

2.1. Marc legal

Per tal d'analitzar els serveis de biblioteca pública envers les persones de la comunitat gitana es fa necessari abans fer una revisió de la legislació existent que fa referència als grups culturals i a la qüestió ètnica:

D'acord amb això, l'article primer de la *Declaració Universal de Drets Humans* reconeix que: "Tothom té tots els drets i llibertats proclamats en aquesta Declaració, sense cap distinció de raça, color, sexe, llengua, religió, opinió política o de qualsevol altra mena, origen nacional o social, fortuna, naixement o altra condició" (art.2, 1948).

Així mateix, en l'àmbit estatal la *Constitució Espanyola* estableix al títol primer la igualtat de tots els ciutadans d'Espanya sense que cap circumstància a nivell personal o social sigui emprada per limitar els drets de la persona (art.14, 1978).

D'igual forma que en els dos casos anteriors i amb validesa al territori català, l'*Estatut d'Autonomia de Catalunya* estableix al seu primer títol l'accés a la cultura i a la formació de tots els ciutadans en condicions d'igualtat (art.22, 2006).

A més a més, l'article 42 d'aquest mateix títol de la llei catalana dedica un apartat a establir la responsabilitat dels poders públics en la defensa dels grups culturals, i és en aquest punt on ja es fa una referència explícita al reconeixement i difusió de la cultura que identifica el poble gitano: "Els poders públics han de vetllar per la convivència social, cultural i religiosa entre totes les persones a Catalunya[...]. També han de garantir el reconeixement de la cultura del poble gitano com a salvaguarda de la realitat històrica d'aquest poble" (Estatut d'Autonomia, 2006).

Observat aquest primer punt, s'han de considerar també les diferents lleis que han estat directament elaborades per al cas de les persones que pertanyen al poble gitano:

En aquest sentit, l'any 2011 la Comissió Europea va elaborar el *Marc Europeu d'Estratègies Nacionals de la Població Gitana*, que estableix un marc comú per al desenvolupament de polítiques adreçades a aquest col·lectiu a partir de la col·laboració entre els diferents Estats Membres de la Unió Europea. Entre d'altres aspectes, aquesta norma fa especial èmfasi en

l'impuls de mesures per recolzar la inserció de la població gitana amb respecte a la seva identitat pròpia.

Aquest marc normatiu és el que ha servit a l'Estat Espanyol per crear *l'Estrategia Nacional para la inclusión Social de la Población Gitana 2012-2020* (2014) que organitza l'actuació de les administracions implicades en quatre àmbits bàsics: educació, salut, treball i habitatge.

Seguint també aquesta línia de treball, a Catalunya l'any 2014 va ser aprovat el *Pla Integral del Poble Gitano 2014-2016*, que és la continuació de la tasca iniciada amb les dues versions anteriors d'aquest pla.

A més a més, l'any 2016 el Govern de Catalunya va crear el *Programa del Poble Gitano i de la Innovació Social*, que es configura com una nova unitat encarregada d'elaborar la nova versió del pla integral i que al mateix temps és responsable de fer possible la participació del poble gitano en les institucions catalanes.

Finalment, cal revisar les lleis pròpies del sistema bibliotecari i la forma com tracten l'accés al servei d'acord a les diferències culturals i personals que poden presentar els usuaris:

La *Ley 10/2007, de 22 de junio, de la lectura, del libro y de las bibliotecas* (2007) estableix en el seu article 12 que les biblioteques espanyoles garanteixen la igualtat d'accés als seus serveis amb independència de qualsevol condició personal com pot ser l'ètnia, la ideologia o religió.

Tot i que de forma més genèrica, el títol tercer de la *Llei 4/1993, de 18 de març, del sistema bibliotecari de Catalunya* també recorda la importància de fer de la biblioteca pública un servei que ha de ser igualment accessible per al públic general i per a les necessitats que presenten determinats grups d'usuaris (art.22, 1993).

2.2. Marc normatiu

La normativa relativa a biblioteques també inclou elements a considerar en l'estudi de serveis bibliotecaris orientats a usuaris com són les persones de la comunitat gitana:

En aquest sentit, en primer lloc s'ha de tenir en compte que el mateix *Manifest de la IFLA/UNESCO* (1994) sobre la biblioteca pública indica que: "Els serveis de la biblioteca pública es fonamenten en la igualtat d'accés per a tothom, sense tenir en compte l'edat, la raça, el sexe, la religió, la nacionalitat o la classe social".

A més a més, i tot i que en aquest cas es tracta d'un document institucional, mereix especial consideració l'informe *Biblioteques de Barcelona 10 anys + Nous reptes i noves oportunitats* (2011) que indica les línies d'actuació que ha de treballar aquesta institució fins l'any 2020.

[...]”Per això és necessari l'impuls de programes que promoguin la cohesió social com la base d'una convivència en que s'han de compartir uns trets comuns, promovent al mateix temps la interrelació de les diverses cultures[...]” (p.22).

En aquest document es fa un anàlisi detallat de les circumstàncies socials i culturals dels darrers anys a Barcelona i de la necessitat de convertir els equipaments de biblioteca en espais de trobada que promouen el coneixement i la comunicació entre les diferents cultures que presents la ciutat.

2.3. Treballs realitzats sobre l'àmbit d'estudi

Tal i com s'ha indicat en la justificació de la tria del tema, els estudis que tracten pròpiament sobre la comunitat gitana en l'àmbit de la biblioteca són molt minoritaris. Tot i això, la recerca bibliogràfica mostra alguns treballs que serveixen per il·lustrar els avenços que fins al moment s'han donat en aquest camp.

Un dels treballs principals en aquest camp és el que va elaborar Petr (2004) com a resultat d'un estudi fet a Baranya, una població que es troba a la zona Est de Croàcia i que compta amb una nombrosa població gitana. La finalitat d'aquest treball era conèixer les necessitats informatives de les persones gitanes que vivien en aquesta zona, i la importància que consideraven tenia o no la biblioteca pública a l'hora de resoldre-les⁵.

Entre els principals resultats d'aquest estudi destaquen que tan sols la meitat de les persones que van participar al procés consideraven que la biblioteca era un servei important. Petr conclou que la biblioteca pública necessita reafirmar la seva importància davant grups culturals com la comunitat gitana. Per tal d'aconseguir-ho, l'autor dona especial importància a la vessant formadora del servei i a la funció com a instrument per a la inclusió social i la difusió de les diferents cultures.

⁵ Petr, Kornelija. Information needs of the Romany minority in Eastern Croatia: pilot-study. *New Library World*. [en línia]. Emerald Publishing, 1898. 2004, vol.105, núm. 9-10, p. 357-369. [Consulta: 14 d'abril de 2018]. Disponible en: <<https://www.emeraldinsight.com/doi/abs/10.1108/03074800410557312>>.

Un altre treball que s'ha de considerar té com a objecte d'estudi la Biblioteca Pública Fran Galović de Koprivnica, municipi de la zona nord-occidental de Croàcia que també compta amb una important comunitat gitana. En aquest treball Sabolović-Krajina (2013) indica algunes de les propostes que la biblioteca ha dissenyat per a aquests usuaris, tot i que posa especial atenció en la formació que els professionals de la biblioteca han rebut a través de taules rodones, xerrades i conferències per entendre millor la situació de la comunitat gitana d'aquesta zona⁶.

Sabolović-Krajina destaca que és necessari programar una formació específica en serveis de biblioteca d'aquestes característiques, ja que aproximem més els professionals a la realitat del col·lectiu, milloren considerablement la comunicació entre les parts i fan possible la creació d'iniciatives més apropiades per a les seves circumstàncies.

En l'àmbit estatal, Saurin (2015) ha elaborat una tesi doctoral que revisa totes les dades i la informació relativa a minories ètniques i culturals i biblioteques amb la finalitat d'identificar unes línies de treball a tenir en compte en el futur⁷. Saurin destaca entre aquestes línies de treball la conveniència de revisar la normativa de biblioteques en clau de minories i en especial la dirigida a la comunitat gitana. També apunta la necessitat d'analitzar periòdicament la feina que s'està fent des de les biblioteques públiques envers la comunitat gitana, posant especial èmfasi en les iniciatives que ja s'han endegat a Europa i en els seus resultats.

Així mateix, Saurin és també autor d'un altre estudi (2014) on revisa els trets que defineixen aquest col·lectiu i els posa en connexió amb algunes de les iniciatives que en aquest sentit s'han desenvolupat a biblioteques d'Europa⁸. De l'anàlisi d'aquestes dades, l'autora apunta

⁶ Sabolović-Krajina, Dijana. *In-house library training program supporting Roma people – the power of networking in local community* [en línia]. 2013. [Consulta: 28 d'abril de 2018]. Disponible en: <<http://library.ifla.org/96/1/125-krajina-en.pdf>>.

⁷ Saurin-Parra, Julia Isabel. *Bibliotecas públicas y minorías culturales: métodos de intervención bibliotecaria para la comunidad gitana*. Directora: María del Carmen Agustín Lacruz. Zaragoza: Universidad de Zaragoza, 2016. ISSN 2254-7606.

⁸ Saurin-Parra, Julia ¿Estamos haciendo lo que debemos? La biblioteca pública y la comunidad gitana: su labor educativa. *VII Congreso Nacional de Bibliotecas Públicas Bibliotecas Públicas, conectados contigo* [en línia]. Badajoz (España), Noviembre 2014, p. 196-202. [Consulta: 28 d'abril de 2018]. Disponible en: <<http://eprints.rclis.org/25585/1/saurin-parra.pdf>>.

la importància d'arribar a la comunitat gitana sense que aquesta cohesió social impliqui per als seus membres la pèrdua de la identitat i la cultura que els defineix.

En el cas de la dona gitana, Saurin recorda que cal fer especial èmfasi en programes que donin suport a la seva formació, però tractant que aquest aprenentatge es faci sense dificultar el rol que tenen en la seva cultura com a responsable dels fills. També destaca la necessitat de centrar esforços en fer que la comunitat gitana estigui més present en tots els nivells de la vida social, i d'aconseguir-ho a través de l'acció cooperativa amb entitats i institucions implicades.

Finalment, s'ha d'indicar que anteriorment ja s'ha elaborat un treball Fi de Grau sobre aquest col·lectiu que té per títol *L'adaptació dels serveis dirigits a la comunitat gitana a les biblioteques públiques de Barcelona i les possibilitats d'integració que els hi ofereixen en la societat actual*, sí bé en aquest cas s'ha centrat l'observació al cas de les biblioteques públiques de la ciutat de Barcelona.

2.4. El poble gitano

2.4.1. Breu resum sobre els orígens

La paraula gitano prové del terme llatí *aegyptanus* que significa egipcià, perquè es creia que el poble gitano provenia d'Egipte.⁹

L'escassetat de proves documentals sobre els orígens del poble gitano ha donat lloc al debat i l'elaboració de múltiples teories entre els experts en el tema. En tot cas, la major part dels investigadors d'aquest àmbit estan d'acord que l'origen del poble gitano es situa a la Índia¹⁰.

Segons Kenrick (2007) els orígens d'aquest poble es troben en les tribus que vivien a la regió nord-est del continent indostànic, i que van emprendre una gran migració cap a l'oest quan l'Islam va arribar a la Índia al segle IX. Així, les persones d'aquestes tribus es van casar entre

⁹*Diccionari.cat* [en línia]. Grup enciclopèdia Catalana, 2018. [Consulta: 2 de maig de 2018]. Disponible en <<http://www.diccionari.cat/lexicx.jsp?GECART=0070065>>.

¹⁰ *Unión Romaní* [en línia]. Barcelona: Unión Romaní, 2008. Origen histórico. [Consulta: 2 de maig de 2018]. Disponible en: <http://www.unionromani.org/pueblo_es.htm>.

ells mateixos a Pèrsia i van formar allà un poble denominat Dom o Rom¹¹. Gran part d'aquestes persones van continuar el seu viatge fins el continent europeu i els seus descendents són les persones que formen part en l'actualitat de la comunitat gitana.

2.4.2. Característiques del poble gitano

Bochatay (2002) va elaborar un estudi d'investigació sobre hàbits i costums de la comunitat gitana que recull els diferents trets que identifiquen la naturalesa i les característiques pròpies del poble gitano i que es resumeixen en el següents elements¹²:

- **Estructura social basada en la família**

Un dels elements que millor identifica aquesta comunitat és la pertinença a una determinada família. La persona gitana ho és perquè prové d'una família concreta.

- **Autoritat**

L'autoritat gitana va des de la persona més gran cap a la més jove. Es considera que les persones de més edat són per la seva experiència les que més saviesa tenen i, per tant, són vistes com a models de referència dintre de la comunitat. En relació amb el gènere, l'autoritat habitualment va de l'home cap a la dona.

- **Home**

Els rols socials amb significat polític dintre de la comunitat gitana sempre es donen entre els homes. La figura més destacada en aquest sentit és la representada pel "patriarca", que és un cap reconegut entre la comunitat gitana i la figura visible d'una família extensa.

El poder del patriarca no és absolut però té gran importància d'acord amb el respecte pels grans que existeix en aquesta cultura. És la persona sobre la que recau la tasca d'interpretar la llei gitana i vetllar pel seu compliment.

¹¹ Kenrick, Donald. *Historical Dictionary of the Gypsies (Romanies)* [en línia]. 2 ed. Scarecrow Press, 2007. [Consulta: 2 de maig de 2018]. Disponible en: <http://www.gitanos.org/documentos/1.1-KEN-his_HistoricalDictionaryoftheGypsies.pdf>.

¹² Bochatay, Facundo. *La cultura gitana*. 2002. [Consulta: 6 de maig de 2018]. Disponible en: <https://www.emagister.com/uploads_courses/Comunidad_Emagister_35241_35241.pdf>.

- **Dona**

En el seu estudi Bochatay comenta que en els darrers anys, i sobretot pel canvi de mentalitat en les generacions més joves, s'estan produint canvis en el rol que tradicionalment ha tingut la dona gitana. Així, s'està fent més evident la conveniència que el paper de la dona dintre de l'estructura social gitana evolucioni cap a una posició més igualitària respecte l'home. Tot i això, encara hi ha certs elements i costums relatius a la figura de la dona que continuen molt arrelats, especialment entre les famílies gitanes més conservadores.

En aquest sentit, tradicionalment el paper de la dona gitana ha destacat per virtuts com la laboriositat, la virginitat i la fidelitat al marit. La dona és per definició un dels pilars sobre els que es fonamenta la transmissió de la tradició gitana, tasca que porta a terme d'acord amb la seva condició de responsable de la cura i l'educació dels fills.

Les nenes gitanes sovint comencen a una edat molt primerenca a ajudar a la mare en les feines domèstiques i a tenir cura també dels germans menors de la família. En molts casos estan directament vigilades per les figures masculines de la família fins el moment que contrauen matrimoni, especialment pel pare i germans grans.

Les joves gitanes acostumen a casar-se a edat molt jove i un cop ho han fet, passen a formar part de la família del marit, tot i que continuen conservant també certs drets i obligacions amb la seva família biològica.

Bochatay apunta que des de fa ja molts anys el cas de la dona gitana té especial importància en clau sociològica. Així, com a dona que viu en la societat actual, pot accedir a noves i interessants oportunitats. Al mateix temps, és també una realitat que aquests nous horitzons sovint entren en contradicció amb del rol que com a dona li concedeix la tradició gitana.

- **Sistema de valors**

El sistema de valors de la cultura gitana es la materialització de la forma com les persones gitanes entenen el món i també com viuen el dia a dia. En el seu estudi, Bochatay argumenta que la família és el punt on s'inicia aquest sistema de valors del que també son part els següents elements:

- Solidaritat: té a veure amb els deures dels gitanos amb els gitanos. Es concreta en l'hospitalitat i l'ajuda econòmica i moral que un membre del llinatge pot requerir en un moment donat per part de la resta.
- Llibertat: tot i la rigidesa de l'estructura social gitana, el sentiment de llibertat individual i col·lectiva és un element que sempre ha acompanyat la cultura gitana.
- Esperit d'adaptació: la cultura gitana persisteix ja a través d'una llarga història marcada per l'intercanvi i relació entre la cultura gitana i la resta de cultures, fet que ha obligat a la seva constant adaptació sense deixar de banda mai la pròpia identitat i tradició.
- Sistema simbòlic: el món gitano té també una sèrie d'elements simbòlics que serveixen de base a la seva interpretació del món. Alguns d'aquests elements es basen en elements socials, com són la congregació de la família entorn una persona que ha mort, les visites als malats, els casaments, etc.
- Flamenc: és la forma com el poble gitano expressa les seves inquietuds a través de la dansa, el cant, la música i amb la que aquesta cultura s'identifica.

- **Idioma**

Tal i com indica Bochatay en el seu treball, la llengua romaní és una de les llengües més antigues del món. El romaní prové del sànscrit i és un idioma derivat de la llengua mare de la Índia, concretament dels grups que viuen a la zona nord d'aquest país.

De la llengua romaní que en l'actualitat parlen molts gitanos al món han sorgit diversos dialectes com són: el Sinto, el Manúsh i el Caló entre d'altres.

Malgrat els diferents dialectes i diferències, i que la seva utilització ha anat decreixent els darrers anys, el romaní ha estat l'instrument que ha ajudat a conservar la cultura i unió del poble gitano al llarg dels anys.

3. Estudi de cas 1: Biblioteca Font de la Mina

3.1. Contextualització de l'àrea on s'ubica la biblioteca

3.1.1. El barri de la Mina

El barri de la Mina¹³ es troba al municipi català de Sant Adrià de Besòs. La Mina limita per la part nord-est amb el Parc del Besòs d'aquest municipi i per la part de la ciutat de Barcelona amb el districte de Sant Martí.

3.1.2. Els orígens del barri de la Mina

L'any 1969 el Patronat Municipal de l'Habitatge de Barcelona va comprar a l'Ajuntament de Sant Adrià de Besòs uns terrenys per crear el futur barri de la Mina amb la finalitat de solucionar la situació de les diferents àrees barraquistes que s'havien format en algunes zones de Barcelona.

La fase de construcció es va iniciar amb molta rapidesa i tan sols tres anys ja s'havien construït diferents blocs d'edificis. A la fase d'edificació li va seguir la d'ocupació, de tal forma que entre els anys 1973 i 1974 el barri va experimentar una ocupació considerable. A l'any 1975 a la Mina vivien ja al voltant d'unes 15000 persones.

De forma molt ràpida s'havia format un nou barri a partir del reallotjament de diferents grups de població, especialment de les persones immigrants arribades d'Andalusia, Múrcia, Extremadura i Aragó, de catalans que vivien als antics assentaments de la ciutat i de gent del barri que havien expropiat d'alguna de les masies de la Mina.

Una part important d'aquesta nova població que vivia a la Mina presentava considerables carències socials, laborals, culturals i econòmiques. El punt d'inflexió per a millorar aquestes condicions i la marginalitat que el barri va viure durant moltes dècades es va donar

¹³ Tota la informació relativa a la localització, història i transformació del barri ha estat extreta de la institució que gestiona el barri: el Consorci del barri de la Mina:

Consorci del barri de la Mina. [en línia]. Sant Adrià del Besòs: Consorci del barri de la Mina, 2018. El barri de la Mina. [Consulta: 3 maig de 2018]. Disponible en: <<https://www.barrimina.org/index.php/barri-de-la-mina-mainmenu-8>>.

a final de la dècada dels 90, quan es va elaborar el Pla de Transformació del barri de la Mina. El pla va entrar en vigor l'any 2000 amb la creació del Consorci del barri de la Mina.

Figura 1. Esquema de les àrees d'actuació del Pla de Transformació de la Mina

3.1.3. Dades estadístiques del barri

L'anuari de Sant Adrià de Besòs de 2018¹⁴ indica que la població que resideix al barri de la Mina ascendeix a 10.228 persones. La franja d'edat més important és la que comprèn entre els 30 i els 39 anys, mentre que la més minoritària és la que inclou la població major de 65 anys. Pel que fa a l'origen de les persones que hi viuen, 1674 persones del barri són d'origen estranger, la procedència dels quals bàsicament és Pakistan, Marroc i la Xina.

Les dades relatives a formació mostren que al barri unes 533 persones compten amb titulació universitària, 1274 tenen batxillerat superior i 3348 tenen el graduat escolar. Segons aquest informe també hi ha 2154 persones que no van acabar els estudis bàsics i fins un total de 438 no saben ni llegir ni escriure.

¹⁴ Ajuntament de Sant Adrià de Besòs. *Anuari de Població 2018*. [en línia]. Ajuntament de Sant Adrià de Besòs, 2018. [Consulta: 5 maig de 2018]. Disponible en: <<http://www.sant-adria.net/sant-adria-per-temes/padro-municipal-dhabitants/documents/AnuariPoblaci2018.pdf>>.

3.2. Biblioteca¹⁵

3.2.1. Dades principals

La biblioteca Font de la Mina va ser inaugurada el 27 de juny de l'any 2009, i juntament amb la biblioteca de Sant Adrià, conformen la xarxa municipal que cobreix el servei de biblioteca en aquest municipi. La biblioteca depèn de l'Ajuntament de Sant Adrià, que la gestiona en conveni amb la Diputació de Barcelona.

La biblioteca es troba a la zona nuclear del barri de la Mina, concretament a l'edifici que anteriorment va ser la seu del centre cívic. Compta amb un espai de 2122 m².

Els usuaris potencials als que la biblioteca dirigeix el seu servei són els que s'ubiquen als barris de la Mina, la Catalana, el Besòs i Fòrum. Segons les dades obtingudes l'any 2016 la biblioteca presta servei a 16.807 habitants. S'espera que aquest àmbit d'actuació experimenti en breu un considerable creixement per la transformació que actualment s'està desenvolupant a la zona de la Catalana¹⁶.

Figura 2. Edifici de la Biblioteca Font de la Mina

¹⁵ Els continguts que es presenten en l'apartat 3.2. *Biblioteca* i els corresponents subapartats són resultat de l'anàlisi de la informació obtinguda en l'entrevista amb el director de la biblioteca Font de la Mina Jordi Chávez López amb excepció del casos que s'indica explícitament la font d'on s'obté la informació.

¹⁶ Diputació de Barcelona-Xarxa de Biblioteques municipals. *Biblioteca virtual* [en línia]. Barcelona: Gerència del Servei de Biblioteques, 2008. Font de la Mina. [Consulta: 5 de maig de 2018]. Disponible en: < <https://bibliotecavirtual.diba.cat/es/sant-adria-de-besos-biblioteca-font-de-la-mina/-/cercador/cercaCalendari/2/11/2017>>.

A la planta d'accés de la biblioteca es poden trobar l'àrea de préstec i informació, l'àrea de música i imatge, la de diaris i revistes, l'espai infantil i també un ampli vestíbul que permet l'organització de concerts, exposicions i actes diversos. La planta superior està formada de diferents sales de suport i de formació, així com una àrea d'ús per al personal que hi treballa que inclou el despatx del director, la zona de treball intern i la de descans del personal. La biblioteca posa al servei dels usuaris diferents ordinadors amb accés d'internet i un fons general en suports diversos (llibre, CD, DVD, còmics i revistes, entre d'altres) que d'acord amb les estadístiques ja a l'any 2015 arribava als 34664 exemplars¹⁷.

3.2.2. La comunitat gitana i la biblioteca

Tal i com indica l'article d'Espuga-Condal (2015) un 70% dels usuaris de la Biblioteca Font de la Mina són d'ètnia gitana.¹⁸ Els serveis d'aquesta biblioteca estan dirigits al conjunt de la ciutadania, si bé aquesta realitat demogràfica significa que un percentatge molt alt d'usuaris que els fan servir pertanyen a aquesta ètnia i que el seu personal sigui molt proper a determinades necessitats culturals o formatives pròpies aquests usuaris.

El fet que el barri de La Mina sigui des de fa molts anys una zona estigmatitzada, ha fet que la biblioteca concedeixi especial valor al treball des d'una evident vessant cultural, però també i de forma molt especial, des d'una vessant social i inclusiva. Per tal de ser present en aquesta part social, la biblioteca treballa entenent el servei com quelcom que traspasa els límits de l'edifici de la biblioteca. En molts casos el servei es trasllada on es troben les necessitats dels usuaris amb la finalitat que la biblioteca tingui també una presència real i efectiva en la realitat del barri.

¹⁷ Gerència de Serveis de Biblioteques. Diputació de Barcelona. *Dades de la Biblioteca Font de la Mina* [en línia]. Gerència de Serveis de Biblioteques. Diputació de Barcelona: Barcelona. [Consulta: 5 de maig de 2018]. Disponible en <http://media.diba.cat/bibliodocs/FPT_BIB_Sant_Adria_Besos_Biblioteca_Font_Mina.pdf>.

¹⁸ Espuga-Condal, Montserrat. Estrategias de márketing en una biblioteca pública de suburbio: Biblioteca Font de la Mina. *El profesional de la información* [en línia]. El profesional de la información, 1992. Gener-febrer 201, vol. 24, núm. 1. p.39-43. [Consulta: 5 maig de 2018]. Disponible en: <<https://doi.org/10.3145/epi.2015.ene.05>>.

Un altre dels aspectes que està molt present en la forma de treballar de la biblioteca és la feina cooperativa, feina aquesta que té la seva raó d'ésser en diferents motius. Primerament, per la dificultat que té la biblioteca d'aconseguir recursos econòmics per part de l'administració en els darrers anys. Segonament, perquè quan es tracta de treballar en programes que pretenen millorar les condicions d'un grup social, necessàriament s'ha de fer amb el consens i el suport dels diferents agents que existeixen en una comunitat.

En aquest sentit, una de les principals formes de col·laboració que la biblioteca està portant a terme és amb els centres educatius del barri, concretament amb l'Institut Escola Sant Adrià i l'Escola Cascavell. D'acord amb això, s'ha d'indicar que l'Escola Cascavell és una comunitat d'aprenentatge des del curs 2015-2016, iniciativa que consisteix en la transformació del centre amb la finalitat de superar el fracàs escolar i evitar la generació de conflictes. El cas de l'institut Escola Sant Adrià respon al d'un centre inclusiu que atén la diversitat, i que té entre les seves propostes el treball per projectes, la inclusió de la història i la cultura del poble gitano en el currículum i la visibilitat al barri i al municipi, entre d'altres¹⁹.

Encara en l'actualitat les xifres d'abandonament i fracàs escolar del barri continuen sent molt altes. És aquesta la raó per la qual la biblioteca ofereix els seu servei i recursos a través d'iniciatives com són els *Caçadors de llibres*, que tracten de millorar la capacitat lectora dels alumnes, o de les *Setmanes temàtiques*, que són jornades que serveixen per acostar el servei de biblioteca i la lectura als infants. Finalment, la participació en els grans projectes de barri com és el programa educatiu PEBMina, també concedeixen a la biblioteca una major capacitat d'intervenció en els assumptes del barri i consoliden el seu rol d'equipament de referència al barri.

3.2.3. Activitats i projectes

- *Caçadors de llibres*

En aquest projecte la biblioteca treballa a partir de diferents sessions setmanals amb els alumnes de 4rt i 5è de dues escoles diferents: l'institut Escola Sant Adrià i l'Escola Cascavell.

¹⁹ Ajuntament de Sant Adrià de Besòs-Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya. *L'escola Pública: Projecte de qualitat* [en línia]. Sant Adrià de Besòs: Ajuntament de Sant Adrià de Besòs. [Consulta: 5 de maig de 2018]. Disponible en: <http://www.sant-adria.net/sant-adria-per-temes/educacio/A5_GuiaEducativa2018_mail.pdf/view>.

La proposta gira al voltant de l'organització de grups d'alumnes per tal de treballar la lectura en veu alta i la comprensió lectora a partir d'un text determinat.

L'èxit de les sessions té a veure amb la fixació d'unes normes prèvies que bàsicament es resumeixen en les següents:

- No es corregeix la persona que en un moment donat està fent la lectura en veu alta.
- No s'interromp la intervenció de la persona que llegeix.
- Un cop acabada la lectura, el text ha de servir per fomentar un petit debat entre els alumnes sobre el seu contingut.

- ***MinaArt a la biblioteca***

Minart és una proposta que es basa en una col·laboració entre la biblioteca i el pintor català Bonaventura Aumatell, que és veí del barri de la Mina. La iniciativa va destinada als alumnes de 6è de Primària. En aquest cas, a cada sessió s'organitzen dos grups de vint alumnes i es tracta d'estimular la creativitat dels alumnes al voltant d'una adaptació del dibuix tècnic a l'artístic.

- ***Projecte Educatiu Barri Mina (PEB)***

El PEB Mina és un projecte que va néixer l'any 2003 per tal d'aconseguir la intervenció conjunta dels diferents agents de la Mina en la millora de l'educació al barri. El projecte compta amb el suport de les diferents administracions que formen part del Consorci del Barri de la Mina.

El PEB Mina és una proposta a totes les entitats del barri que vulguin participar. En l'actualitat hi ha 60 agents entre entitats, professionals i associacions diverses. Així, participen des de centres educatius, casals infantils, la Fundació Pere Closa, l'Associació Gitana Joventut, l'Associació Dones Adrianes, educadors de carrer. En un gran programa en clau educativa d'aquestes característiques, la Biblioteca també és una entitat que s'implica i participa de forma activa en les diferents línies de treball que en cada moment es desenvolupen.

El funcionament del PEB Mina es basa en una reunió mensual amb intervenció dels diferents agents. A partir d'aquí es treballa des de tres grans comissions: la d'Acció Comunitària, la

Comunitat Educativa i la d'Educació Social i Lleure, cadascuna de les quals dissenyen diferents programes de col·laboració o iniciatives específiques que sovint es porten a terme també des de determinades micro-comissions, com és el cas de la micro-comissió d'Hort Urbà, per exemple.

- **BiblioLabs**

BiblioLabs és un programa de la Xarxa de Biblioteques Municipals (XBM) que dona suport al treball basat en l'experimentació, la creativitat i l'ús de pràctiques innovadores i que persegueix crear espais de col·laboració al servei de l'aprenentatge de la ciutadania. El programa BiblioLabs es pot materialitzar en iniciatives de diferent naturalesa: tecnològica, científic social, artística i també relacionades amb la lectura i l'escriptura, vessant aquesta que vincula directament a les biblioteques²⁰.

En el cas de la Biblioteca Font de la Mina el programa BiblioLabs es desenvolupa a partir de tres tallers diferents:

- *Taller Ciència i música*: aquest taller és fruit d'una col·laboració de la biblioteca amb la Fundació Pere Closa, entitat social ubicada a la Mina que té com a finalitat promocionar l'educació dels nens, nenes i joves afavorint el recolzament familiar i comunitari i millorant el seu creixement personal.
En aquest cas tots els participants que tenen entre 9 i 12 anys són nens gitanos del barri.
- *Taller de Serigrafia*: taller que es fa amb els alumnes de 6è de Primària de l'Institut Escola Sant Adrià.
- *Taller Dibuixa amb confeti*: aquesta iniciativa és dirigida únicament per la pròpia biblioteca. Tot i això, i degut als bons resultats que va tenir entre els participants, ha estat posteriorment traslladada a Fem Família, una fundació del barri destinada a afavorir el benestar de les famílies, en especial de les formades per parelles adolescents o molt joves.

- **Sant Jordi**

²⁰ *Diputació de Barcelona* [en línia]. Barcelona, 2018. BiblioLabs. [Consulta: 3 de maig de 2018]. Disponible en: < <https://www.diba.cat/es/web/biblioteques/bibliolab1>>.

La diada de Sant Jordi és un esdeveniment que genera un gran nivell d'activitat a la biblioteca Font de la Mina.

Una de les propostes que es porten a terme per Sant Jordi es basa en un taller d'elaboració de roses que es realitza amb l'associació de costura que existeix al barri. La confecció de les roses es porta a terme de forma paral·lela a la lectura de textos en veu alta.

A més a més, s'ha d'indicar també que la setmana de Sant Jordi és juntament amb el Nadal, les dues dates que conformen les *Setmanes temàtiques* que celebra la biblioteca.

Aquestes jornades estan pensades per a l'organització de visites d'escoles i diferents entitats que treballen amb infants de P3 fins a segon de Primària. A cadascuna de les visites es dedica un determinat temps per a confeccionar una titella i també una altra estona a treballar un conte determinat.

El volum de visites que es concentren en aquestes setmanes és molt gran i aquest esdeveniment ja s'ha consolidat com un referent en el barri. Sense anar més lluny, l'any 2017 fins a 460 nens i nenes de diferents escoles i entitats van passar per la biblioteca per tal de fer aquesta activitat.

- ***Univers Internet***

Es tracta en aquest cas d'un projecte que la biblioteca porta a terme a partir d'una col·laboració amb el Centre de Cultura Contemporània de Barcelona (CCCB). La finalitat que pretén aquesta iniciativa és donar formació als alumnes perquè puguin valorar i explorar el conjunt d'eines vinculades a Internet d'acord amb la dimensió que la web està adquirint en l'actualitat²¹.

Per tal de fer-ho possible, primerament es fa una formació a les persones que faran de conductors de les diferents sessions que integren aquest programa. En el cas de la biblioteca de la Mina, és el propi director de la biblioteca qui ha estat prèviament format i és ell qui dirigeix aquestes sessions amb els alumnes.

La biblioteca posa en pràctica aquesta iniciativa a través de l'organització de quatre tallers de diferent temàtica que compten amb la participació d'estudiants de diferents edats,

²¹ CCCB Centre de Cultura Contemporània de Barcelona. [en línia]. Barcelona: CCCB, 2018. Univers internet. [Consulta: 3 de maig de 2018]. Disponible en: <<http://www.cccb.org/es/marco/ficha/universo-internet/45265>>.

especialment d'Educació Secundària i Cicles Formatius i que es concreten en els següents temes:

- Taller 1: *Construïm la xarxa*: en aquesta sessió s'ofereix als alumnes una explicació teòrica de què és la xarxa. A continuació els alumnes han d'aplicar els coneixements per tal de crear la seva pròpia xarxa tenint en compte les infraestructures físiques, així com les implicacions socials i econòmiques.
- Taller 2: *Impacte ecològic a Internet*: a partir del cas del treball sobre dos pràctiques com són enviar un correu electrònic i enviar una carta per correu postal es vol que els alumnes facin una valoració dels efectes mediambientals dels processos tecnològics i les solucions per minimitzar-los
- Taller 3: *Dilemes de la privacitat*: en aquest cas la sessió està dedicada a la participació en un joc de taula del tipus "Qui és qui?". Els alumnes s'organitzen per equips i han de respondre diverses qüestions que tenen com a objectiu que reflexionin sobre la informació personal que publiquen a les xarxes i que els permet identificar quina d'aquesta informació és de caràcter privat.
- Taller 4: *El futur d'Internet*: a partir del visionat del documental *Cyborgs entre nosotros* es vol que els alumnes raonin sobre l'evolució d'Internet. A partir d'aquí, cadascun dels assistents elabora una especulació sobre un futur escenari que es podria donar abans de l'any 2050 tenint en compte els avenços del món tecnològic.

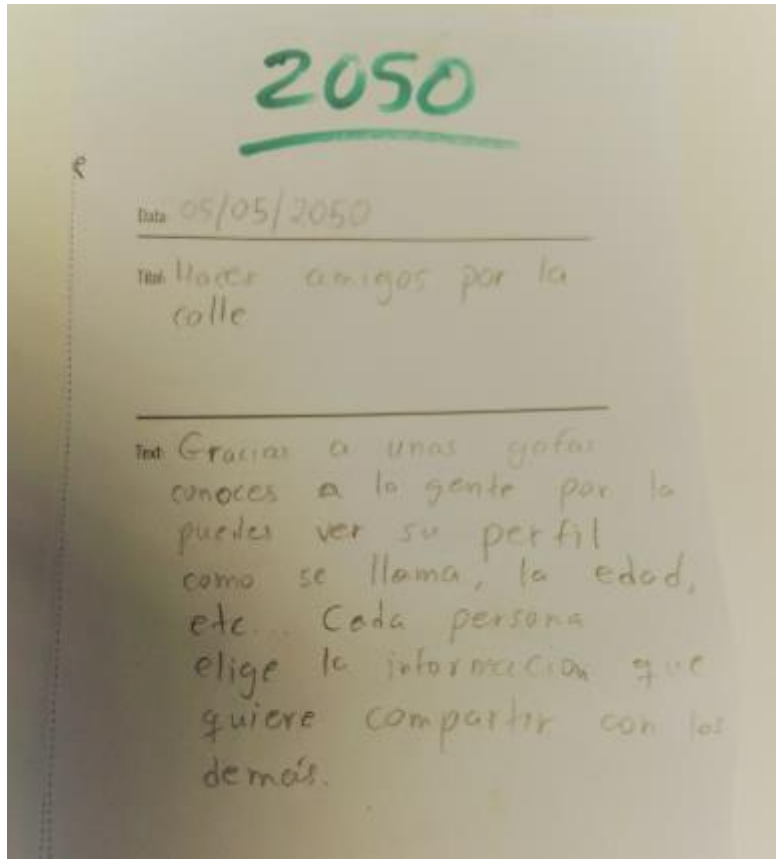

Figura 3. Resposta real d'un participant del taller *El Futur d'Internet* que integra el projecte *Univers Internet*. Especulació sobre l'escenari tecnològic que podria existir l'any 2050.

"05/05/2050"

"Hacer amigos por la calle"

"Gracias a unas gafas conoces a la gente por las [tot i l'autor no posa aquí la paraula es sobreentén torna a referir-se a les ulleres com a mitjà per conèixer la informació relativa a les persones] puedes ver su perfil como se llama, la edad, etc... Cada persona elige la información que quiere compartir con los demás"

- **Lecxit (Lectura per a l'èxit educatiu)**

La biblioteca Font de la Mina participa amb el programa Lecxit que té com a objectiu donar suport a la millora de la comprensió lectora en nens i nenes fins als 11 anys aproximadament. El projecte es porta a terme amb la col·laboració de tres voluntaris que venen a la biblioteca a prestar aquest servei.

- **Treballs comunitaris**

La biblioteca col·labora amb el municipi com a equipament per a les persones que necessiten destinar treballs a la comunitat per haver comès algun tipus d'infracció o acte incívic.

Les persones que treballen a la biblioteca d'acord amb aquesta condició han de complir amb un determinat horari. Així mateix, tenen una assignació concreta de tasques que generalment són: folrat de llibres, control d'accés a la biblioteca, ordenació del fons entre d'altres.

4. Estudi de cas 2: Biblioteca Bon Pastor

4.1. Contextualització de l'àrea on s'ubica la biblioteca

4.1.1. El barri del Bon Pastor

El Bon Pastor és un dels set barris que integren el districte de Sant Andreu de la ciutat de Barcelona. Es localitza al límit nord del municipi, just a la vora del riu Besòs. Està format per tres grans zones: l'Estadella que és l'àrea més nova, la de Las Casas Baratas que és la més antiga i la zona del polígon industrial²².

El Bon Pastor és en l'actualitat un barri reconegut i obert a cultures diverses. Però abans d'arribar a aquesta situació actual el barri ha viscut també anys d'estigmatització i oblit de les administracions que li concedeixen al barri la seva particular història i identitat.

4.1.2. Els orígens del Bon Pastor

La zona que actualment es coneix com el Bon Pastor va ser un àrea agrícola fins l'any 1904. Aquest any es va instal·lar la primera de les tres fàbriques que significaria la transformació del barri: l'empresa d'aigües de la Vídua Sala.

²² Salas, Xavier. Bon pastor (Barcelona) un territorio en construcción. *On the w@terfront* [en línia] Barcelona: On the w@terfront, 2015. Vol. 40, núm.2. p.7-46 [Consulta: 6 de maig de 2018]. Disponible en: <<http://revistes.ub.edu/index.php/waterfront/issue/view/1531/showToc>>.

L'any 1929 el Instituto Municipal de la Vivienda va seleccionar 11 hectàrees de terreny properes a les fàbriques per a la construcció d'un grup de cases barates oficialment conegudes com les cases del grup de Milans Bosch.

Figura 4: Imatge de las Casas Baratas del Bon Pastor als anys 60.

Es tractava d'un grup de 784 habitatges de lloguer de protecció oficial dirigit a la classe obrera o mitja-baixa d'aquesta època. En aquest espai s'allotjarien grups diversos de població: famílies immigrants vingudes del sud d'Espanya, catalans que vivien en zones de Barcelona com el Raval, el Clot i la Sagrera, barraquistes que en aquell moment vivien al voltant de Montjuic i també nombroses famílies gitanes que al llarg de les posteriors dècades arribarien també a aquest barri.

Durant la Guerra Civil Espanyola el barri va quedar desfet i no va ser fins l'any 1945 que el Bon Pastor va a annexionar-se a Barcelona en bona part gràcies a l'acció de Joan Cortines, que va ser rector de la parròquia durant 42 anys.

A finals dels anys 60 el barri va experimentar un veritable increment de la població i anys després, amb la preparació per als Jocs Olímpics, es van crear noves infraestructures per superar la situació d'aïllament que encara tenia respecte la resta de Barcelona. L'any 2003 es va aprovar el Pla de Remodelació amb la finalitat d'enderrocar Las Casas Baratas i amb

aquest projecte també es posava fi a una forma de viure única i molt particular en el conjunt de la ciutat de Barcelona²³.

4.1.3. Dades estadístiques del barri

D'acord el que indiquen les dades estadístiques de l'any 2016²⁴, el barri del Bon Pastor compta amb una població de 12.760 persones. Un 12,8% de la població del barri és de nacionalitat estrangera i són el Pakistan, Bolívia i Marroc els països d'origen més habituals entre aquestes persones.

Pel que fa a dades relatives a la formació, cal indicar que un 4,3% de la població no ha superat els estudis bàsics, mentre que un 61,3% sí que ha assolit la formació obligatòria. El 20,1% dels habitants del Bon Pastor tenen un Cicle Formatiu de Grau Mitjà o el títol de Batxillerat i un 12,4% tenen un Cicle Formatiu de Grau Superior o bé compten amb un títol universitari.

4.2. Biblioteca²⁵

4.2.1. Dades principals

Tal i com informa el seu lloc web,²⁶ la biblioteca del Bon Pastor va ser inaugurada el novembre de l'any 2004 i forma part de la xarxa de biblioteques públiques de la ciutat de Barcelona. És una de les quatre biblioteques que presten servei al districte de Sant Andreu,

²³ *Stay in Barcelona* [en línia]. Stay in Barcelona, 2012. Bon Pastor Historia. [Consulta: 12 de maig de 2018]. Disponible en: <<http://www.stayinbcn.com/distritos-y-barrios/sant-andreu/bon-pastor/historia>>.

²⁴ Ajuntament de Barcelona. *El Bon Pastor Sant Andreu* [en línia]. Ajuntament de Barcelona, 2017. Consulta: 12 de maig de 2018]. Disponible en: <http://www.bcn.cat/estadistica/catala/documents/barris/59_SA_Bon_pastor_2017.pdf>.

²⁵ Els continguts que es presenten en l'apartat 4.2. *Biblioteca* i els corresponents subapartats són resultat de l'anàlisi de la informació obtinguda en l'entrevista amb la directora de la biblioteca del Bon Pastor Virginia Cierco Aparicio amb excepció del cas que s'indica explícitament la font d'on s'obté la informació.

²⁶ Ajuntament de Barcelona. *Biblioteca Bon Pastor* [en línia]. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 2018. [Consulta: 13 de maig de 2018]. Disponible en: <<http://ajuntament.barcelona.cat/biblioteques/bibbonpastor/es>>.

i més concretament és la responsable de cobrir el servei a la zona de Bon Pastor i Baró de Viver.

Figura 5: Edifici de la Biblioteca del Bon Pastor

La biblioteca es distribueix en quatre plantes. La biblioteca compta amb diferents ordinadors repartits en les quatre plantes. A la planta -1 es poden trobar un espai polivalent, l'auditori i l'espai dedicat als serveis tècnics i a la direcció. A la planta baixa es poden trobar la zona de diaris i revistes, els audiovisuals, el còmic i el centre d'interès

dedicat a jocs i entreteniment. La primera planta està dedicada a l'espai infantil i a la segona planta s'ha ubicat l'espai Multimèdia, els centres d'interès d'educació d'adults i radio i mitjans de comunicació i el fons general i de ficció.

4.2.2. Biblioteca i comunitat gitana

Quan la biblioteca del Bon Pastor va entrar en funcionament l'any 2004, s'iniciava també una nova etapa per a aquest barri, ja que fins aleshores hi havia existit una sala de lectura pública al Centre Cívic però mai una biblioteca pública com a tal.

Per tant, la biblioteca començava el seu funcionament en un barri sense una cultura consolidada de biblioteca, i on vivien persones i molt especialment joves amb situacions personals complexes, que en alguns casos tenien comportaments inadequats en la biblioteca. Com a resultat d'aquesta situació, en aquesta primera etapa va ser molt complex per al personal de la biblioteca mantenir el normal funcionament del servei.

Així, es va decidir incorporar en aquell moment a l'equip la figura d'un educador que fins a dia d'avui treballa en el projecte socioeducatiu de la biblioteca i dona suport al personal de la biblioteca per a l'orientació de la feina en aquest àmbit.

Actualment l'educadora treballa a la biblioteca a temps complet i per les tardes fa molta feina amb els usuaris més joves, molts dels quals es troben en risc d'exclusió social. La seva feina està orientada a la detecció dels interessos d'aquests usuaris i a la planificació de propostes que els permeti gaudir de les possibilitats del servei.

Tot plegat amb la idea d'aconseguir la implicació dels joves en la convivència en el servei, però sobretot de dotar-los d'eines i formació que els permeti ser part activa i aprofitar les oportunitats que els ofereix l'entorn social. És precisament per tota la feina al voltant d'aquest projecte conegut com *Teixint una xarxa d'oportunitats*, que la biblioteca Bon Pastor ha estat guanyadora de la primera edició dels premis Biblioteca Pública i Compromiso Social²⁷.

És evident que aquesta tasca no es pot assolir treballant de forma autònoma. Per tant, una altra de les premisses bàsiques d'actuació de la biblioteca social sens dubte és la feina cooperativa, que va des de la planificació conjunta amb la resta de biblioteques del districte, la feina amb instituts i escoles, la integració de la biblioteca en La Xarxa Jove Bon Pastor²⁸ i la col·laboració del serveis socials i d'altres entitats i associacions.

Entre la diversitat de cultures que presenten el conjunt d'usuaris de la biblioteca es troben també els que pertanyen a la comunitat gitana. És precisament per aquesta coexistència de cultures en el barri que es fa especialment important la feina de proximitat. Es tracta, per

²⁷ Fundación Biblioteca Social. *Biblioteca Bon Pastor-Premio Biblioteca Pública y compromiso social* [en línia]. [Consulta: 13 de maig de 2018]. Disponible en <<http://fundacionbibliotecasocial.org/entrega-premi/>>.

²⁸ La Xarxa Jove del Bon Pastor és un programa cooperatiu que té com a finalitat crear iniciatives per a les necessitats del joves del barri. Participen en aquest programa: Dinamització Jove del Bon Pastor, educadors de carrer, el Punt d'Informació Juvenil, el Pla de Barris, el Centre Cívic Bon Pastor i la biblioteca.

tant, d'estar a prop de la realitat del barri, de la seva vida social i també dels usuaris. Conèixer, observar, preguntar, són elements cabdals en biblioteques com el Bon Pastor, que estan especialment enfocades a la tasca social.

Aquesta proximitat es pot aconseguir a partir de moltes i diferents formes. En el cas de la comunitat gitana, un exemple d'aquestes accions ha estat la incorporació de mediadors gitanos en determinades iniciatives de la biblioteca; o en la voluntat mostrada des del servei per conèixer un acte molt propi d'aquesta cultura com és la seva celebració del culte religiós.

D'acord amb aquesta idea, es considera important conèixer aquestes particularitats pròpies de cada cultura però sense oblidar que sovint allò que condiciona la personalitat i la trajectòria de la persona és molt més la pertinença a una ètnia o nacionalitat concreta. En aquest sentit, el barri la seva història i reivindicacions, la forma de relacionar-se de la gent que hi viu, les oportunitats o no de formació que s'ofereixen, són també factors que directament incideixen en la persona, i en la seva forma d'entendre el món i de comunicar-se amb els altres.

Així, s'ha d'indicar que les propostes que es donen a conèixer en el següent apartat del treball tenen entre els seus usuaris persones d'ètnia gitana, si bé d'igual forma tenen també persones d'altres col·lectius com pot ser la comunitat Pakistanesa, Llatinoamericana o persones nascudes al mateix barri, ja que totes estan obertes a la participació de tots els usuaris.

4.2.3. Activitats i projectes

- **Projecte de comprensió lectora**

En els darrers anys la biblioteca està treballant especialment les iniciatives al voltant de la comprensió lectora amb la finalitat de millorar el nivell que molts alumnes presenten en aquest habilitat i que és essencial per tal que puguin evolucionar amb els seus estudis i formació futura.

La feina en aquesta línia necessàriament es fa en col·laboració amb escoles i centres educatius del barri, i també amb el suport de mestres i voluntaris. Un exemple de les diferents activitats que en aquest àmbit porta a terme la biblioteca seria el cas de l'activitat setmanal *A Pas de Lletra*.

- **Projectes de lectoescriptura**

Dintre d'aquest tipus de projecte entrarien propostes de la biblioteca com és el *Joc de Llibres*, que té per finalitat acostar la lectura i millorar la capacitat lectora i escriptora dels estudiants de Primària en un entorn que aposta per la cohesió social.

En aquesta iniciativa, la part lectora es porta a terme prestant als centres educatius motxilles amb llibres de diferent tipologia com poden ser els còmics, els llibres de coneixements o novel·les juvenils, per tal que siguin llegits, comentats i compartits a l'aula.

La part de l'escriptura es treballa a partir de l'enviament de cartes per correu postal entre alumnes de diferents centres que els permet conèixer i crear noves amistats amb altres nens que viuen en el mateix territori.

- ***Túnel del Terror***

Activitat que es porta a terme i que va dirigida a adolescents de més de 12 anys molts dels quals estan en risc d'exclusió social. El projecte es porta a terme en col·laboració amb el centre cívic i participen d'altres associacions del barri. Al llarg de dos mesos els joves preparen l'actuació que portaran a terme el dia de la Castanyada.

- **Zumba i Teatre**

Activitat molt orientada als interessos del públic femení que es basa en l'organització de diferents sessions de Zumba i teatre al llarg d'un trimestre.

Tot i que es té present que activitats d'aquest tipus no formen part pròpiament de l'àmbit d'actuació de la biblioteca, es considera també important organitzar-les, ja que serveixen com a instrument per tal que aquestes persones coneguin el servei de biblioteca i les oportunitats de formació que els hi pot oferir.

- **Fotoexplora**

Tal i com explica el vídeo informatiu sobre el projecte²⁹, *Fotoexplora* és una iniciativa dirigida als nen i nenes del barri entre els 9 i 12 anys fruit d'una col·laboració de la biblioteca amb l'escola de Fotografia Luciérnagas en Acción. La realització de la iniciativa gira al voltant de la tècnica del *Photovoice*, que és un mètode de fotografia participativa. Als nens participants en la iniciativa se'ls ha cedit una càmera fotogràfica perquè donin a conèixer els seus hàbits d'alimentació a través de l'expressió fotogràfica.

El projecte els proporciona eines per reflexionar sobre aspectes com són què és el que mengen i que no, amb qui ho mengen, on i quan compren aquests aliments, etc. La finalitat és que els participants tinguin un millor coneixement sobre les qüestions que afecten a l'alimentació al barri i sobre els hàbits i elements que conformen una alimentació saludable. L'última fase de la iniciativa es basa en un acte final a la biblioteca que exposa els resultats de la feina feta pels participants.

- **Tallers de sexualitat**

Es tracta de sessions pensades per tal de proporcionar als joves l'oportunitat d'informar-se, expressar i escoltar inquietuds, i formular preguntes diverses al voltant de la sexualitat.

La idea fonamental és facilitar el coneixement necessari i adequat per tal que els joves puguin viure les relacions i la sexualitat de forma sana i amb respecte per un mateix i els altres.

- **Why violence**

Aquesta iniciativa té el seu origen en la necessitat de treballar amb alguns joves sobre el seu comportament a la biblioteca i de la qual ha sorgit després un programa de ciutat que es desenvolupa en onze barris.

En aquest cas la forma d'arribar a aquest públic jove és la música i és des d'aquest context que es fa possible treballar les micro violències entre els seus participants. Els integrants del taller tenen l'oportunitat de treballar dos estils com són el flamenc i el rap, i de dissenyar també un "cajón" de música i aprendre a tocar-lo després.

²⁹ *Fotoexplora* [arxiu de vídeo]. Barcelona, 2018. [Consulta: 15 de maig de 2018]. Disponible en: <<https://www.youtube.com/watch?v=04R4y4fk1kk>>.

Les creacions musicals dels joves són després representades davant el públic en actes i festivitats del barri, amb la qual cosa es reforcen també d'altres valors com són el compromís amb el grup, l'autoestima i la voluntat de superació.

- ***Transforma't***

Finalment, s'ha d'indicar que la biblioteca col·labora també amb el programa del districte de Sant Andreu *Transforma't*³⁰, que té per finalitat treballar per l'establiment de vincles entre la comunitat gitana i el barri, amb la finalitat de superar la desconexió que en alguns casos les persones d'aquesta comunitat tenen de les oportunitats que els hi ofereixen els agents que intervenen en el seu entorn.

Per tal de fer possible aquesta comunicació, el programa està basat en l'acció de tres figures mediadores que són tres persones de la mateixa comunitat. Aquests mediadors han rebut prèviament formació i organitzen la seva activitat al voltant de quatre comissions de treball: dones, joves, veïnat i comerç i culte.

En el marc d'aquesta programa, la biblioteca aprofita l'acció mediatra per tal de fer-se present a usuaris d'aquest col·lectiu als que sovint es més difícil arribar, com pot ser el cas de les dones gitanes que són mares de família. La biblioteca planifica per a aquestes usuàries cursos molt personalitzats a les seves necessitats, com poden ser els de català i informàtica, i tracta també d'oferir-los en franges horàries que els facin compatibles amb la cura dels fills.

5. Estudi de cas 3: Biblioteca Sabadell Nord

5.1. Contextualització de l'àrea on s'ubica la biblioteca

5.1.1. El districte 3 de Sabadell

El districte 3 de Sabadell es troba a la zona nord-oest del municipi. D'acord amb la darrera divisió territorial que va ser aprovada l'any 2017 per l'Ajuntament aquest districte s'organitza en tres sectors i set barris: Sector Can n'Oriac (barris de ca n'Oriac, Torreguitart i Torrent del Capellà), Sector Nord (barris Sant Julià, Plana del Pintor, Can Deu i La Roureda)

³⁰ Betevé. *Èxit de la prova pilot del Transforma't al Bon Pastor*. Betevé: Barcelona, 2018. [Consulta: 15 de maig]. Disponible en: <<http://beteve.cat/prova-pilot-transformat-bon-pastor/>>

i Sector Sant Julià. La biblioteca Sabadell Nord s'ubica al Sector Nord, i més concretament al barri de la Plana del Pintor³¹.

Figura 6. Mapa dels barris de Sabadell amb indicació del barri on es troba la Biblioteca Sabadell Nord

Els tres sectors que conformen el districte 3 es troben a la perifèria de la ciutat, a les zones que en altres èpoques es coneixien com les barriades

³¹Ajuntament de Sabadell [en línia]. Ajuntament de Sabadell, 2017. L'Ajuntament aprova una nova divisió territorial de la ciutat [Consulta: 15 de maig de 2018]. Disponible en: <<http://www.sabadell.cat/ca/noticies-municipals/71704-l-ajuntament-aprova-una-nova-divisio-territorial-de-la-ciutat>>.

5.1.2. Els orígens del districte 3 de Sabadell. El barri de la Plana del Pintor.

Tal i com s'informa al propi lloc web de l'Associació de Veïns de la Plana del Pintor³², els orígens del districte 3 de Sabadell es troben a les primeres edificacions que es van aixecar a l'àrea de Ca n'Oriac.

Uns anys després s'iniciaria una altra fase de construccions en la zona que actualment es correspon amb el barri de la Plana del Pintor, que permetia als compradors adquirir un terreny a un preu considerablement assequible. La primera compra de terreny en aquest barri la va fer un pintor de parets que volia viure al camp, motiu pel qual va comprar sis parcel·les de la "Planasa", que era la forma com es coneixia en aquell moment la finca i és la raó del nom que té aquest barri fins a dia d'avui.

Tant aquest barri com la resta dels que formen part del districte 3 en l'actualitat van experimentar un gran creixement a partir de l'arribada d'immigrants en els anys 50, 60 i 70 del segle passat. Malgrat aquest creixement poblacional, aquesta zona va romandre separada del teixit urbà de Sabadell al llarg de diferents dècades.

En els últims anys aquesta àrea de la ciutat ha viscut determinats conflictes que han afectat la convivència al barri i que han generat la demanda per part dels veïns d'una major implicació de les administracions. L'entrada en funcionament d'aquesta biblioteca, juntament amb la creació del Parc del Nord i el perllongament de la línia de Ferrocarrils de la Generalitat de Catalunya (FGC), han estat tres elements cabdals en el procés de revitalització i d'impuls que es vol fer arribar a tots els àmbits que afecten el dia a dia d'aquesta zona de la ciutat.

5.1.3. Dades estadístiques

Tal i com indiquen les dades estadístiques de 2017,³³ la població total que viu al districte 3 de Sabadell ascendeix a 34841 persones, un 50,8% de les quals són dones i un 49,2% són

³² *A.V.V. de La Plana del Pintor* [en línia]. A.V.V. de La Plana del Pintor, 2018. [Consulta: 18 de maig de 2018]. A.V.V. de La Plana del Pintor, 2018. Disponible en: <<https://planadelpintor.wordpress.com/la-historia-de-nuestro-barrio/>>.

³³ *Ajuntament de Sabadell*. Anuari estadístic de Sabadell 2017 [en línia]. Sabadell: Ajuntament de Sabadell. [Consulta: 18 de maig de 2018]. Disponible en: <http://opendata.sabadell.cat/ca/?option=com_content&view=article&id=9829&Itemid=293>.

homes. La més nombrosa franja d'edat al districte es troba entre els 25 i els 49 anys amb 12524 persones, seguida de la franja que va dels 50 als 64 anys amb 6672 persones.

5.2. Biblioteca³⁴

5.2.1. Dades principals

Tal i com informa el lloc web del propi equipament³⁵, la biblioteca del Nord de Sabadell dirigeix el seu servei als veïns del barri de la Plana del Pintor, així com a tots els que viuen als diferents barris que integren el districte 3 de la ciutat. La biblioteca forma part de les set biblioteques que integren la Xarxa de Biblioteques Municipals de Sabadell (BiMS).

L'equipament va ser inaugurat l'any 2009 i disposa d'una superfície de 2.500m² repartits en dues plantes, fet que la converteix en la segona biblioteca més gran de la ciutat.

A la planta baixa de la biblioteca els usuaris troben la secció de revistes i audiovisuals, l'àrea infantil i també un auditori i una sala polivalent. El fons general es troba a la primera planta, així com l'àrea d'informació i referència, l'àrea d'Internet, una sala d'estudi i també dues aules de suport, una de les quals compta amb material multimèdia. La biblioteca també compta amb un magatzem i una zona de treball intern.

Pel que fa al fons que la biblioteca posa al servei dels usuaris, cal indicar que està format per més de 41.000 documents que es troben en diferents suports (llibres, revistes, còmics, CD's i DVD's entre d'altres).

³⁴ Els continguts que es presenten en l'apartat 5.2. *Biblioteca* i els corresponents subapartats són resultat de l'anàlisi de la informació obtinguda en l'entrevista amb la directora de la biblioteca del Nord Montserrat Espuga-Condal, així com l'entrevista amb el bibliotecari i l'educador que treballen en aquest equipament (amb excepció del casos que s'indica explícitament la font d'on s'obté la informació).

³⁵ *Biblioteca del Nord* [en línia]. Sabadell: Ajuntament de Sabadell-Diputació de Barcelona, 2018. [Consulta: 18 de maig de 2018]. Disponible en: <<http://www.sabadell.cat/ca/biblioteques/biblioteca-del-nord/biblioteca>>.

Figura 7. Edifici de la Biblioteca del Nord de Sabadell

5.2.2. Biblioteca i comunitat gitana

La biblioteca de Sabadell Nord compta amb un important nombre d'usuaris d'ètnia gitana, la major part dels quals viuen en un nucli d'habitatges que es troba a molt poca distància de la biblioteca.

La tasca diària de l'educador que treballa a la biblioteca, juntament amb la feina i el suport de tots els membres de l'equip han estat claus en la presa de decisions per tal de fomentar la convivència i l'aprofitament de les oportunitats d'oci i de cultura que ofereix el servei de biblioteca.

S'ha d'indicar que l'observació ha estat un element molt important a l'hora de dissenyar moltes de les propostes de la biblioteca que compten amb usuaris de la comunitat gitana, ja sigui perquè aquesta detecció ha permès detectar conductes inadequades a la biblioteca o senzillament perquè ha facilitat saber quins eren els recursos i serveis que interessaven o no a aquests usuaris.

El cas de l'activitat *Tu vals molt* és un clar exemple d'aquesta observació. Tot i que no és en cap cas un element que es doni de forma generalitzada ni tampoc exclusiva de l'ètnia gitana, la formació de la dona gitana en molts casos no és una prioritat, i més quan aquesta contrau matrimoni i és mare a una edat jove. Amb aquesta iniciativa de la biblioteca, s'ha tractat de donar una solució formativa a usuàries que responien a aquesta situació a través dels seus interessos.

Un dels principals elements que caracteritza la gestió de moltes de les activitats que es dirigeixen a les persones de la comunitat gitana és el component cooperatiu amb altres agents, com pot ser el que s'ha fet amb algunes escoles del barri, amb els Serveis Socials de Sabadell o amb professors de dansa i música, entre d'altres.

Aquestes col·laboracions poden tenir diferent naturalesa i poden anar des del fet de rebre informació per tal de dissenyar una proposta, comptar amb la feina de professionals d'un determinat àmbit o bé senzillament acordar la cessió d'un espai per a fer un activitat. Tot i això, la finalitat en tots casos sempre és la mateixa: crear vincles amb els diferents agents que intervenen en el sector i reunir esforços per a la consecució dels objectius.

Les activitats que es detallen en el següent apartat estan obertes a tots els usuaris de la biblioteca que vulguin participar, tot i que en molts casos s'ha tingut especialment en compte les circumstàncies dels usuaris de la comunitat gitana per a seu disseny. Per tant, una part molt important de les persones que les segueixen pertanyen a aquest col·lectiu.

5.2.3. Activitats i projectes

- ***Tu vals molt***

Proposta dirigida a noies joves que per impossibilitat o manca d'interès no estan consolidant la seva formació acadèmica. El maquillatge i la dansa són dos elements que es troben entre els interessos d'aquestes noies i que per tant, calia tenir en compte però sense oblidar altra formació que també convé que adquireixin per millorar les seves possibilitats futures³⁶.

³⁶ Biblioteca del Nord de Sabadell. *Tu vals molt. Pla d'acció de la Biblioteca del Nord 2017-2020*. Primera revisió de març del 2018. Sabadell: Biblioteca del Nord, 2018.

Així, a partir de l'assessorament dels Serveis Socials al barri i de la coneixença de les circumstàncies d'aquestes joves s'ha dissenyat un programa de formació que s'organitza de la següent forma:

-60% de formació relacionada amb alfabetització digital i tecnologies de la Informació i la Comunicació.

-20% formació relacionada amb Estètica.

-20% formació relacionada amb Dansa.

La prova pilot d'aquest estudi es va fer amb mares de més edat però ha estat la franja dels 10 fins als 14 anys la que ha donat els millors resultats. Cada grup està format per entre 12 i 15 participants.

- ***Gol Nord***

Es tracta d'una iniciativa que a través del futbol permet treballar de forma directa el respecte per les normes i pels altres i l'adquisició d'hàbits i disciplina. A més a més, es tracta d'una activitat que a nivell personal fomenta l'adquisició de valors com són la solidaritat, el sentit de grup, l'autoconeixement i el control emocional.

Per a la realització de l'activitat es fa servir el pati de l'escola Sant Julià. A cada sessió hi assisteixen dos persones de la biblioteca dels tres que són responsables d'aquesta activitat (educador i dos membres de l'equip de la biblioteca). Actualment ja existeixen tres equips formats que poden anar entre els 6-12 anys i els 12-18 anys.

L'èxit de la proposta recau en el fet que permet als joves participar en una pràctica que els agrada però que també requereix el compliment de responsabilitats. Així, han de llegir i conèixer el reglament i es busca el seu compromís i implicació a través d'una sèrie de normes bàsiques que es fixen prèviament.

L'activitat és també un instrument en benefici del funcionament de la biblioteca que en algun cas serveix per corregir comportaments inadequats que en un moment donat es poden donar a la biblioteca. Així, ser membre de l'equip i poder participar en els partits i tornejos requereix que tinguin també un bon comportament com a usuaris a l'equipament.

- **Cosir i manualitats**

De la mateixa manera que s'ha posat en marxa la iniciativa *Tu vals molt* per a les dones més joves, està en procés també la planificació d'una proposta al voltant de la costura i les manualitats però en aquesta ocasió adreçada a mares.

Es tracta aquest d'un col·lectiu a tenir en compte perquè en molts casos les dones gitanes quan inicien l'etapa de mares es dediquen completament a la cura de la família i és difícil que formin part de programes de formació.

- **Reforç escolar *Va de deures***

El personal del taulell d'infantil també dedica cada setmana un espai per al suport als deures de l'escola. L'any 2017 a la biblioteca es van fer fins a 78 sessions de reforç escolar amb grups d'infants que arriben fins als set anys.

Per tal que aquesta activitat tingui encara més efecte en el rendiment dels estudiants, la biblioteca està buscant aconseguir una major implicació de les dues escoles que es troben al barri, així com de més famílies i usuaris potencials.

- **Lectura en veu alta**

Activitat dirigida per dues persones de l'equip que té com a finalitat crear un espai setmanal que permeti als infants escoltar contes i practicar la lectura amb tranquil·litat.

- **Tallers infantils diversos**

En aquest cas es tracta d'un conjunt de tallers dissenyats i conduïts per l'educador i amb el suport del personal de biblioteca. Engloben disciplines molt variades: manualitats, pintura, dibuix, papiroflèxia, lectoescriptura.

Hi poden participar infants a partir dels 3 fins als 12 anys³⁷.

³⁷ Biblioteca del Nord de Sabadell. Potenciar la funció integradora i educadora de la biblioteca per contribuir a la cohesió social. *Memòria de l'any 2016*. Sabadell: Biblioteca del Nord, 2017.

- **[S]ona Nord**

[S]ona Nord és un projecte que es va originar amb la filosofia que la música fos la via per posar en pràctica elements com són el sentit de grup, l'acceptació d'un mateix i dels altres, la convivència i la consecució d'objectius de forma col·lectiva, entre d'altres³⁸.

Per tal de fer-ho possible, en el cas de l'edició de 2016 es van formar grups per edats, que en un cas anaven dels 4 fins als 10 anys i en d'altres dels 12 i 13 anys. Amb l'orientació d'un educador i un professor es van treballar determinades vessants musicals que podien anar de la teoria musical (història, estils, composició, tècnica instrumental) a la part més creativa i la lliure expressió (cant, composició de lletres) d'acord amb els interessos dels participants.

La iniciativa va tenir una molt bona acollida en aquesta edició, de tal forma que el projecte va ampliar les seves perspectives en l'edició de 2017 i es va decidir incloure també altres àmbits com la dansa i el teatre.

Per tal d'aplicar els valors personals que fonamenten aquest projecte, la idea és que en les diferents sessions els alumnes dediquin una estona a la pràctica de la tècnica corresponent, però també sempre existeixi una estona per dialogar, expressar les inquietuds pròpies i escoltar i comprendre les dels altres.

6. Estudi de cas 4: La Médiathèque Centrale de Perpignan

6.1. Contextualització de l'àrea on es troba la biblioteca

6.1.1. El barri de Saint Jacques de Perpinyà

Saint Jacques és un dels barris que formen part del centre històric de la ciutat francesa de Perpinyà. La seva ubicació està fixada sobre el mont Puig i es caracteritza per ser una àrea formada per petits carrers, molts dels quals conserven encara construccions de gran valor històric i arquitectònic. Un dels exemples d'aquest tipus de construcció és la mateixa

³⁸ Biblioteca del Nord de Sabadell. [S]ona Nord Música i comunitat a Sabadell [arxiu de vídeo]. Sabadell: Biblioteca del Nord, 2017. [Consulta: 18 de maig de 2018]. Disponible en: <<https://www.youtube.com/watch?v=Q1sJeAH4LBk>>.

església de Saint Jacques, que va ser construïda al segle XIII i és la que dóna nom a aquesta part de la ciutat³⁹.

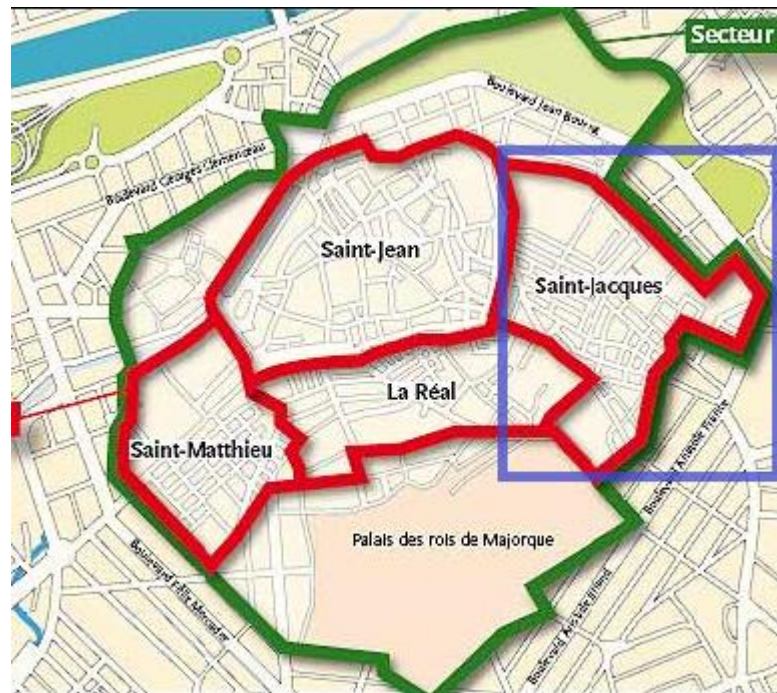

Figura 8. Mapa dels barris de la zona centre de Perpinyà

6.1.2. Els orígens del barri de Saint Jacques de Perpinyà

La creació del barri de Saint Jacques va ser ordenada per Jaume I d'Aragó al voltant del segle XII, quan la ciutat de Perpinyà va experimentar un gran creixement de població. En els seus orígens el barri va ser una zona dinàmica on treballaven, entre d'altres, artesans, comerciants i jardiniers.

Una de les principals etapes de canvi que va experimentar Saint Jacques es va experimentar a la revolució Francesa, quan al barri van arribar una gran nombre de famílies gitanes de Barcelona. Al voltant del 1800 es té constància que al barri viuen famílies gitanes com els Baptiste, els Cargol o Ximenes, de les quals provenen alguns dels gitanos que encara avui viuen en aquesta zona de la ciutat. Com a resultat d'un altre important moviment migratori,

³⁹ Découverte de patrimoine de Perpignan quartier par quartier [en línia]. Perpignan: Mairie Perpignan, 2014. [Consulta: 22 de maig de 2018]. Disponible en: <http://www.mairie-perpignan.fr/sites/mairie-perpignan.fr/files/documents/perpignan_depliant_2.pdf>.

al voltant de l'any 1940 van arribar a Saint Jacques un gran nombre de persones dels països àrabs, principalment d'Algèria⁴⁰.

Des de fa ja anys el barri és una de les zones de Perpinyà que en molts aspectes presenta una important degradació, i que requereix una clara intervenció de les administracions, especialment en l'àmbit de les infraestructures i la cohesió social.

S'ha de tenir present que Saint Jacques és una zona formada en bona part per construccions antigues, moltes de les quals no han estat sotmeses a cap tipus de rehabilitació. El deteriorament de molts d'aquests espais s'ha fet molt evident en els darrers anys. Així, per tal d'evitar problemes de seguretat i millorar l'estat general del barri, l'any 2017 es va començar a treballar en un pla de renovació urbana, que des del seu inici ja ha portat a terme la demolició d'alguns d'aquests antics edificis i la construcció de nous per a les persones que hi viuen.

Així mateix, la convivència entre la comunitat magrebina i la comunitat gitana del barri ha passat també per moments complexos que han afectat la vida comunitària al barri, i que han necessitat de l'actuació de diferents institucions i serveis públics.

6.1.3. Dades relatives al barri de Saint Jacques⁴¹

Tot i no existeixen dades oficials, Saint Jacques és un barri reconegut per comptar amb un alt percentatge de població gitana. Les altres dues comunitats que tot i no ser tan nombroses també tenen una important representació al barri són la magrebina i la catalana.

Un dels elements principals que aquests treballs indiquen és que entre les persones gitanes d'aquest barri existeix un percentatge d'atur molt elevat, i com a conseqüència, una alta dependència de les prestacions mínimes retributives que l'estat concedeix a les persones que es troben en situació de precarietat econòmica.

⁴⁰ *Médiathèque et Médiation Auprès de la population gitane de Perpignan* [en línia]. Bulletin des bibliothèques de France, 1956. Communauté gitane de Perpignan dans la histoire [Consulta: 22 de maig de 2018]. Disponible en: <<http://bbf.enssib.fr/contributions/mediatheque-et-mediation>>.

⁴¹ El que es mostra en aquest apartat són algunes dades sobre el barri de Saint Jacques extretes del mateix treball que ha servit per a aquest estudi de cas. No s'ha elaborat un apartat d'Estadístiques com en la resta de biblioteques que formen part del treball de camp perquè no existeixen estadístiques en línia del barri de Saint Jacques.

Un altre element característic de la població gitana de Saint Jacques és que la majoria parlen català amb influència del caló⁴².

6.2. Biblioteca

6.2.1. Dades principals

La Médiathèque és un dels quatre equipaments que forma part de la xarxa de biblioteques de Perpinyà. La designació de Mediateca s'explica pel fet que, a més tenir tots els serveis tradicionals de biblioteca, també compta amb un important fons audiovisual i amb uns amplis serveis en línia. Tal i com indica a la seva web⁴³, la seva missió és afavorir l'accés al públic a la lectura, la imatge, el so i les tecnologies de la Informació i la Comunicació.

Figura 9. Imatge interior de la Médiathèque Centrale de Perpignan

⁴² El caló és una de les variants de la llengua romaní del poble gitano, més concretament la que parlen els gitanos a Espanya.

⁴³ Perpignan Méditerranée Métropole Réseau des bibliothèques et médiathèques municipales [en línia]. *Médiathèque centrale de Perpignan* [Consulta: 28 de maig de 2018]. Disponible en : <<http://www.mediatheques.perpignanmediterraneemetropole.fr/in/fr/les-bibliotheques-lecture-publique/mediatheque-centrale>>.

La biblioteca compta amb un fons de més de 58.000 documents en diferents suports, 250 títols de revista i diferents fons antics i patrimonials de gran valor històric, com és el de la Catalunya Nord o el de mapes i plànols.

6.2.2. Biblioteca i comunitat gitana⁴⁴

La Médiathèque de Perpignan va ser inaugurada l'any 2004. La primera etapa de funcionament va estar marcada per les dificultats en la relació entre el servei i les persones de la comunitat gitana. Així, eren freqüents entre alguns d'aquests usuaris hàbits i conductes que es troben fora de la normativa dels equipaments públics, com podia ser la utilització incorrecta dels lavabos o la manca de vestimenta apropiada, entre d'altres.

Davant aquesta realitat, la comunitat gitana començava a veure la mediateca com un agent en contra de la seva cultura i, al mateix temps, el personal del servei es va veure incapacitat de resoldre una situació d'aquest tipus. És per aquest motiu que des de la biblioteca es va considerar la necessitat d'iniciar un procés de mediació que havia de deixar de banda totes les consideracions ètniques.

Des del principi es va assumir que per tal que la mediació fos efectiva, necessàriament s'havien de superar els límits físics de la biblioteca. En aquest sentit, cal tenir present que la mediateca es troba en un dels límits del barri de Saint Jacques, i en el cas d'una comunitat que té un fort sentit territorial aquesta localització també jugava en contra. Als ulls de molts d'aquests usuaris la mediateca es veia com un element aliè, com quelcom que estava fora de l'àrea dels seus interessos i de la seva responsabilitat, tant a nivell físic com a nivell mental.

Calia per tant, veure el dia a dia del barri, de les diferents comunitats i agents socials implicats, i especialment, de la comunitat gitana de Saint Jacques. Per tal de fer-ho possible, es va haver d'entrar en contacte amb persones que tenien influència en el funcionament de la comunitat: M. Giménez conegut com "Boy", que era el referent per als homes; i Mme.

⁴⁴ Els apartats 6.2.2. i 6.2.3 han estat desenvolupats a partir de l'anàlisi de l'estudi: Daviron, Caroline. Médiathèque et Médiation Auprès de la population gitane de Perpignan. *Bulletin des Bibliothèques de France* [en línia]. Bulletin des Bibliothèques de France, 2014. [Consulta: 28 de maig de 2018] Disponible en: <<http://bbf.enssib.fr/contributions/mediatheque-et-mediation>>.

Baptiste, coneguda amb el nom de “Sant”, que era considerada la referent entre les dones gitanes.

Aquesta aproximació va fer possible una major i millor consideració de la mediateca per part de la comunitat, així com una disminució a poc a poc d'aquestes conductes inapropiades per el funcionament del servei. Al mateix temps, aquest diàleg va permetre a la mediateca estar més a prop de la situació del barri, i en particular de la que presentaven les persones gitanes de Saint Jacques, fet que va fer possible portar a terme iniciatives d'interès per a la comunitat com les que en el següent apartat es detallen.

6.2.3. Activitats i projectes

- **Exposició *Mémoire historique***

Quan es va fer la mediació amb els dos referents de la comunitat gitana es va detectar que, tot i les dificultats que presentava el barri, existia també entre aquestes persones un gran sentiment d'orgull per la seva pertinença i la dels seus ascendents a aquesta zona al llarg de molts anys. Al seu torn, també es va apreciar que existia certa enyorança dels temps en que la comunitat gitana i la magrebina mantenien una bona convivència al barri i no existien conflictes per diferències entre aquests grups.

Així, al llarg d'un mes la biblioteca va acollir una exposició sobre la memòria d'aquests anys que va reunir a nombrosos representants d'aquestes comunitats. L'exposició va ser un punt de trobada per tornar a valorar la pròpia i les altres cultures, per establir ponts i recordar el caràcter plural i tolerant que en altres èpoques havia identificat el barri de Saint Jacques.

- **Visita a la biblioteca**

Aquesta ocasió va ser l'oportunitat perfecta que va permetre a la biblioteca entrar en contacte amb les mares gitanes que havien vingut amb la mediodora. Així, aprofitant la seva visita, se'ls hi va mostrar el servei i els diferents recursos i activitats, especialment els que oferia l'espai jove. A més a més, es va mostrar a aquestes usuàries el funcionament de l'espai infantil i se'ls va convidar a assistir amb els seus fills a la sessió setmanal de l'hora del conte.

- **Exposició fotogràfica sobre la comunitat gitana i la història de Saint Jacques**

Seguint aquesta mateixa línia de recuperar el passat del barri, es va organitzar també una exposició amb els treballs del fotògraf Giorgio Menegoni. L'exposició mostrava imatges sobre la comunitat gitana i la resta de comunitats amb presència al barri. Per l'ocasió es van organitzar també tres conferències que van comptar amb la participació d'experts en la comunitat gitana i la història de Saint Jacques. A més a més, es va comptar amb les obres de Marcel Ville, un pintor gitano del barri que treballa les seves obres al voltant de la comunitat i les formes de vida nòmada.

- **Projectes lectors**

La mediateca treballa de forma cooperativa des de fa alguns anys amb el centre d'Educació Preescolar de Saint Jacques que té infants gitanos dels 3 als 6 anys i als que treballen animadores socio-culturals gitanes.

D'acord amb aquesta col·laboració, es va establir que els infants vindrien amb les animadores socio-culturals a la biblioteca cada quinze dies i que el personal de la biblioteca també faria visites regularment a aquest centre amb la finalitat de llegir històries als infants.

Una altre dels projectes cooperatius en clau lectora que fa la mediateca és amb l'escola Miranda del barri, per a la que organitza periòdicament visites amb grups d'estudiants. Així mateix, la mediateca també dona suport als professors d'aquest centre a través de la recomanació de lectures apropiades per a cada grup d'estudiants en català i francès.

S'ha de tenir present que les iniciatives en aquest sentit són especialment importants, ja que la major part dels nens gitanos d'aquesta zona parlen català de forma molt llunyana al que indica la normativa i a més tenen un coneixement molt baix del francès, llengua vehicular a les aules.

Finalment, existeix una altra col·laboració de la biblioteca amb la Casa des Petits, que és un espai al barri que proporciona formació i activitats de lleure a infants i pares i al que moltes famílies gitanes del barri assisteixen. La mediateca participa en el projecte d'aquesta entitat a través de l'organització periòdica de diferents activitats lectores.

7. Conclusions

A partir de l'observació i l'anàlisi desenvolupat en aquest treball, i d'acord amb els objectius que s'han plantejat en la fase inicial, s'identifiquen una sèrie de conclusions que a continuació s'exposen.

En primer lloc, s'ha de precisar una idea essencial que fa referència a la mateixa naturalesa del treball i que ha de servir de fonament de tota la informació que aquest treball presenta. En aquest sentit, cal dir que d'acord al que indica la legislació en matèria de drets personals, i a la tasca de la biblioteca social d'arribar a totes les cultures i a fer-ho en condició d'igualtat per a totes, no és correcte referir-se a serveis bibliotecaris especialitzats dirigits a persones gitanes.

D'acord amb aquesta idea, cal tenir present que el treball inclou el cas de quatre biblioteques que tenen un percentatge alt d'usuaris d'ètnia gitana. Això significa que aquestes biblioteques, d'igual forma que ho fa qualsevol altra biblioteca, necessiten adaptar el seu servei d'acord a la realitat de l'entorn on es troben. Per tant, es fixen en necessitats remarcables entre els seus usuaris i d'acord amb això desenvolupen iniciatives que les puguin resoldre, la qual cosa no es tradueix en una especialització per raó d'ètnia.

Aquesta idea queda àmpliament recolzada per dos raons fonamentals. Primerament, pel fet que els serveis i projectes que fan servir les persones gitanes, la biblioteca els obre al conjunt de la població, sigui quina sigui la seva condició ètnica o personal. Segonament, i com s'ha vist en molts casos al treball, perquè és una realitat que hi ha una sèrie de característiques pròpies de la cultura gitana que poden determinar interessos i/o necessitats concrets en aquesta comunitat. No obstant això, és igualment cert com s'ha vist en molts casos, que sovint les circumstàncies d'aquestes persones estan també molt directament condicionades per les característiques de l'entorn social on viuen, i per tant, són molt semblants a les que presenten moltes altres persones d'aquest mateix entorn que no pertanyen a la comunitat gitana.

Per tant, i per tal de tractar l'objecte d'estudi de forma apropiada, s'ha de partir del plantejament que les biblioteques, que en aquest estudi s'analitzen, desenvolupen determinades propostes que tenen en compte circumstàncies i necessitats dels usuaris d'ètnia gitana, d'igual forma que consideren les que poden presentar els adolescents, la gent gran o les persones de Pakistan que es troben entre els seus usuaris.

Feta aquesta primera consideració, el següent punt d'anàlisi està orientat a la identificació d'elements rellevants com a resultat de la comparació de les propostes que ofereixen cadascuna de les biblioteques observades:

En primer lloc, la lectura i els infants són elements que tenen un pes molt important. Els casos de les biblioteques analitzades posen de manifest l'existència d'un públic infantil que en termes generals té un baix nivell de lectura i comprensió lectora. Així mateix, s'ha vist com totes les biblioteques d'una forma o una altra desenvolupen programes per actuar directament sobre aquesta realitat, ja sigui amb tallers de comprensió lectora, amb el préstec de motxilles de llibres als centres educatius, o anant a les mateixes escoles a fer lectura en veu alta com es fa a la Biblioteca Font de la Mina.

En segon lloc, els adolescents també tenen una importància rellevant. Els adolescents són un tipus d'usuari al que sempre és complicat d'arribar per a qualsevol tipus de biblioteca pública. A aquest fet s'ha d'afegir que en la comunitat gitana l'abandonament escolar encara està molt present i que, per tant, serveis culturals com la biblioteca sovint no tenen suficient consideració als ulls d'aquests joves. No obstant això, aquesta dificultat s'ha vist està igualment acompanyada de l'habilitat de les biblioteques per desenvolupar propostes de molt diversa naturalesa que serveixen per apropar-se al públic adolescent. Aquí entrarien casos com són els tallers de cajón, de dansa, de zumba, de maquillatge, o fins i tot, l'organització d'equips de futbol que entrenen i participen en diferents tornejos com els que fa la Biblioteca del Nord de Sabadell.

En tercer lloc, s'ha de valorar la programació d'activitats orientada al cas de la dona gitana. En els casos de famílies que segueixen especialment la tradició gitana, la dona que contrau matrimoni i es casa a una edat jove difícilment podrà acabar els estudis. L'experiència de les biblioteques posa de manifest la dificultat per arribar a aquestes usuàries potencials. En molts casos, aquestes dones desconeixen el servei, a vegades el coneixen però el consideren innecessari, i sovint el coneixen i voldrien aprofitar els seus serveis però no tenen prou temps per la seva dedicació als fills. Tot i això, s'ha de dir que s'han fet evidents els esforços que en aquest sentit fan les biblioteques per revertir aquesta situació, i que es mostren clarament en casos com els dels cursos d'informàtica i català en horaris compatibles amb les responsabilitats familiars que es fan a la biblioteca del Bon Pastor.

Feta ja aquesta anàlisi d'activitats, a continuació es detallen alguns aspectes que s'han vist han estat importants en el disseny i gestió d'aquestes iniciatives i que podrien ser considerades per altres biblioteques que comparteixen característiques similars:

- **Treballar de forma cooperativa:** la biblioteca social perd el seu sentit si treballa de forma aïllada. La tasca social tan sols és eficaç quan reuneix esforços i genera sinergies amb tots els agents que intervenen en un determinat territori.
- **Valorar la incorporació de la figura de l'educador:** la cultura de biblioteca no es consolida amb la simple creació d'un edifici bibliotecari. L'educador actua directament quan existeixen usuaris que requereixen d'una intervenció més personalitzada en favor del funcionament de la biblioteca, dóna pautes d'actuació a l'equip i ajuda a crear el projecte social de la biblioteca.
- **Observar possibles problemes i/o necessitats i dialogar:** preguntar per l'escola, saber què és el que necessiten els usuaris per trobar feina són petits gestos que quan s'observen i es coneixen permeten crear després propostes amb efectes reals i directes sobre la formació i les oportunitats dels usuaris.
- **Negociació:** s'ha de fer evident la voluntat de la biblioteca d'adaptació i resposta als interessos dels usuaris. No obstant això, aquesta postura és també un instrument que ha de servir com a compromís per fer possible la convivència a la biblioteca, especialment en els casos d'usuaris que poden presentar conductes inadequades a la biblioteca.
- **Valorar diferències per crear igualtats:** mostrar interès per la cultura gitana, fer visible que es treballa per superar prejudicis i barreres que puguin perjudicar la imatge i les possibilitats de les persones d'aquesta comunitat. Ser capaços de crear un servei obert a aquesta cultura i fer que pugui coexistir en harmonia i igualtat amb totes les altres.

Finalment, i per tancar amb la síntesi del treball, cal tenir present que la cultura gitana respon a la història d'un poble que ha tractat de preservar la seva tradició al llarg de la història. El present d'aquesta comunitat camina al mateix temps entre la voluntat de protegir aquesta identitat, i l'adaptació a noves formes de viure i relacionar-se més properes a la societat actual, sobretot en el cas de les noves generacions.

Davant aquesta realitat, les biblioteques conformen un espai per reconèixer, preservar i fer difusió de la cultura gitana, però també per fer de pont entre aquesta tradició i el ritme al que avança cada dia el nostre món.

Les diferents propostes i models de biblioteca que aquest estudi presenta no són entre si més o menys adequades. En matèria de biblioteca social no existeixen fórmules exactes, sinó situacions i plantejaments d'actuació diversos. Cadascun dels serveis analitzats té les seves pròpies circumstàncies i d'acord amb aquestes, tracta de buscar les solucions que considera més o menys apropiades.

En tot cas, l'èxit d'iniciatives futures com les analitzades al treball dependrà en bona mesura de la capacitat d'innovació, de la voluntat de reorientar les formes d'entendre la biblioteca i sobretot, de la capacitat de superar barreres. Aquestes barreres poden ser físiques com les que restringeixen la concepció del servei a l'edifici físic de la biblioteca. També poden ser barreres simbòliques, com han estat els nombrosos prejudicis que entre comunitat gitana i no gitana han existit al llarg de la història, i que des d'un servei cultural i per a tota la ciutadania com és la biblioteca pública es poden superar a partir de l'empatia, la comunicació i la convivència tolerant entre la comunitat i el servei.

8. Bibliografia

Ajuntament de Barcelona. *El Bon Pastor Sant Andreu* [en línia]. Ajuntament de Barcelona, 2017. Consulta: 12 de maig de 2018]. Disponible en: <http://www.bcn.cat/estadistica/catala/documentos/barris/59_SA_Bon_pastor_2017.pdf>

Ajuntament de Sabadell [en línia]. Ajuntament de Sabadell, 2017. L'Ajuntament aprova una nova divisió territorial de la ciutat [Consulta: 15 de maig de 2018]. Disponible en: <<http://www.sabadell.cat/ca/noticies-municipals/71704-l-ajuntament-aprova-una-nova-divisio-territorial-de-la-ciutat>>.

Ajuntament de Sant Adrià de Besòs. *Anuari de Població 2018*. [en línia]. Ajuntament de Sant Adrià de Besòs, 2018. [Consulta: 5 maig de 2018]. Disponible en: <<http://www.sant-adria.net/sant-adria-per-temes/padro-municipal-dhabitants/documentos/AnuariPoblaci2018.pdf>>.

Ajuntament de Sant Adrià de Besòs-Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya. *L'escola Pública: Projecte de qualitat* [en línia]. Sant Adrià de Besòs: Ajuntament de Sant Adrià de Besòs. [Consulta: 5 de maig de 2018]. Disponible en: <http://www.sant-adria.net/sant-adria-per-temes/educacio/A5_GuiaEducativa2018_mail.pdf/view>.

Betevé. *Èxit de la prova pilot del Transforma't al Bon Pastor*. Betevé: Barcelona, 2018. [Consulta: 15 de maig]. Disponible en: <<http://beteve.cat/prova-pilot-transformat-bon-pastor/>>.

Biblioteques de Barcelona. *Informe Biblioteques Barcelona 10 anys+ Nous reptes i noves oportunitats* [en línia]. Barcelona: Consorci de Biblioteques de Barcelona, 4 de febrer de 2011. [Consulta: 23 d'abril de 2018]. Disponible en: <https://issuu.com/bibliotequesbcn/docs/bb_propostes2020>.

Biblioteca del Nord [en línia]. Sabadell: Ajuntament de Sabadell-Diputació de Barcelona, 2018. [Consulta: 18 de maig de 2018]. Disponible en: <<http://www.sabadell.cat/ca/biblioteques/biblioteca-del-nord/biblioteca>>.

Biblioteca del Nord de Sabadell. Potenciar la funció integradora i educadora de la biblioteca per contribuir a la cohesió social. *Memòria de l'any 2016*. Sabadell: Biblioteca del Nord, 2017.

Biblioteca del Nord de Sabadell. *[S]ona Nord Música i comunitat a Sabadell* [arxiu de vídeo]. Sabadell: Biblioteca del Nord, 2017. [Consulta: 18 de maig de 2018]. Disponible en: <<https://www.youtube.com/watch?v=Q1sJeAH4LBk>>.

Biblioteca del Nord de Sabadell. *Tu vals molt. Pla d'acció de la Biblioteca del Nord 2017-2020*. Primera revisió de març del 2018. Sabadell: Biblioteca del Nord, 2018.

Bochatay, Facundo. *La cultura gitana*. 2002. [Consulta: 6 de maig de 2018]. Disponible en: <https://www.emagister.com/uploads_courses/Comunidad_Emagister_35241_35241.pdf>.

Catalunya. ACORD GOV/77/2016, de 7 de juny, pel qual es crea el Programa del Poble Gitano i de la Innovació Social. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 9 de juny de 2016, núm. 7138, p. 1-2.

Catalunya. Estatut d'Autonomia de Catalunya. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 20 de juliol de 2006, núm. 4680, p. 31875-4680.

Catalunya. Llei 4/1993, de 18 de març, del sistema bibliotecari de Catalunya. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 29 de març de 1993, núm. 1727, p. 2217-2222.

CCCB Centre de Cultura Contemporània de Barcelona. [en línia]. Barcelona: CCCB, 2018. *Univers internet*. [Consulta: 3 de maig de 2018]. Disponible en: <<http://www.cccb.org/es/marco/ficha/universo-internet/45265>>.

Consorti del barri de la Mina. [en línia]. Sant Adrià del Besòs: Consorci del barri de la Mina, 2018. *El barri de la Mina*. [Consulta: 3 maig de 2018]. Disponible en: <<https://www.barrimina.org/index.php/barri-de-la-mina-mainmenu-8>>.

Daviron, Caroline. *Médiathèque et Médiation Auprès de la population gitane de Perpignan*. *Bulletin des Bibliothèques de France* [en línia]. Bulletin des Bibliothèques de France, 2014. [Consulta: 28 de maig de 2018] Disponible en: <<http://bbf.enssib.fr/contributions/mediatheque-et-mediation>>.

Découverte de patrimoine de Perpignan quartier par quartier [en línia]. Perpignan: Mairie Perpignan, 2014. [Consulta: 22 de maig de 2018]. Disponible en: <http://www.mairie-perpignan.fr/sites/mairie-perpignan.fr/files/documents/perpignan_depliant_2.pdf>.

Diputació de Barcelona [en línia]. Barcelona, 2018. BiblioLabs. [Consulta: 3 de maig de 2018]. Disponible en: <<https://www.diba.cat/es/web/biblioteques/bibliolab1>>.

Diputació de Barcelona-Xarxa de Biblioteques municipals. *Biblioteca virtual* [en línia]. Barcelona: Gerència del Servei de Biblioteques, 2008. Font de la Mina. [Consulta: 5 de maig de 2018]. Disponible en: <<https://bibliotecavirtual.diba.cat/es/sant-adria-de-besos-biblioteca-font-de-la-mina/-/cercadador/cercaCalendari/2/11/2017>>.

Espanya. Constitución Española 1978. *Boletín Oficial del Estado*. 29 de desembre de 1978, núm. 311, 40 p.

Espanya. Ley 10/2007, de 22 de junio, de la lectura, del libro y de las bibliotecas. *Boletín Oficial del Estado*, 23 de junio de 2007, núm. 150, p. 27140-27150.

Espuga-Condal, Montserrat. Estrategias de márketing en una biblioteca pública de suburbio: Biblioteca Font de la Mina. *El profesional de la información* [en línia]. Gener-febrer 2015. Vol. 24, núm. 1. p.39-43. [Consulta: 5 maig de 2018]. Disponible en: <<https://doi.org/10.3145/epi.2015.ene.05>>.

Estrategia Nacional para la Inclusión Social de la Población Gitana en España 2012-2020 [en línia]. Madrid: Ministerio de Sanidad, Servicios Sociales e Igualdad, 2014. [Consulta: 23 de maig de 2018]. Disponible en: <https://www.msssi.gob.es/ssi/familiasInfancia/PoblacionGitana/docs/WEB_POBLACION_GITANA_2012.pdf>.

Estudi sobre la població gitana informe final [en línia]. Fundació Pere Tarrés i Projectes socials. Departament de Benestar i família, 2005. [Consulta: 23 abril de 2018]. Disponible a: <http://treballiaferssocials.gencat.cat/web/.content/01departament/08publicacions/ambits_tematicos/serveis_socials/08estudipoblaciogitanacat05/2005estudipoblaciogitanacat.pdf>.

Europa. Comunicación de la Comisión al Parlamento Europeo, al Consejo, al Comité económico y social y al Comité de las regiones. *Diari Oficial de la Unió Europea*. 5 d'abril de 2011, COM (2011)173 final, p.1-19.

Fotoexplora [arxiu de vídeo]. Barcelona, 2018. [Consulta: 15 de maig de 2018]. Disponible en: <<https://www.youtube.com/watch?v=04R4y4fk1kk>>.

Fundación Biblioteca Social. *Biblioteca Bon Pastor-Premio Biblioteca Pública y compromiso social* [en línia]. [Consulta: 13 de maig de 2018]. Disponible en <<http://fundacionbibliotecasocial.org/entrega-premi/>>.

Generalitat de Catalunya. *Pla Integral del Poble Gitano 2014-2016* [en línia]. Barcelona: Departament de Benestar Social i Família, 2014. [Consulta: 23 d'abril de 2018]. Disponible en:

<http://treballiaferssocials.gencat.cat/web/.content/03ambits_tematic/18_accio_comunitaria_i_voluntariat/01_accio_comunitaria/04_pla_integral_poble_gitano/pipg2014.pdf>.

Gerència de Serveis de Biblioteques. Diputació de Barcelona. *Dades de la Biblioteca Font de la Mina* [en línia]. Gerència de Serveis de Biblioteques. Diputació de Barcelona: Barcelona. [Consulta: 5 de maig de 2018]. Disponible en <http://media.diba.cat/bibliodocs/FPT_BIB_Sant_Adria_Besos_Biblioteca_Font_Mina.pdf>.

International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA). *Manifest de la Unesco de la Biblioteca Pública 1994* [en línia]. IFLA, 1994. [Consulta: 23 d'abril de 2018]. Disponible en: <<https://www.ifla.org/files/assets/public-libraries/publications/PL-manifesto/pl-manifesto-ca.pdf>>.

Kenrick, Donald. *Historical Dictionary of the Gypsies (Romanies)* [en línia]. 2 ed. Scarecrow Press, 2007. [Consulta: 2 de maig de 2018]. Disponible en: <http://www.gitanos.org/documentos/1.1-KEN-his_HistoricalDictionaryoftheGypsies.pdf>.

Perpignan Méditerranée Métropole Réseau des bibliothèques et médiathèques municipales [en línia]. *Médiathèque Centrale de Perpignan* [Consulta: 28 de maig de 2018]. Disponible en : <<http://www.mediatheques.perpignanmediterraneemetropole.fr/in/fr/les-bibliotheques-lecture-publique/mediatheque-centrale>>.

Petr, Kornelija. Information needs of the Romany minority in Eastern Croatia: pilot-study. *New Library World*. [en línia]. Emerald Publishing, 2004. Vol.105, núm. 9-10, p. 357-369. [Consulta: 14 d'abril de 2018]. Disponible en: <<https://www.emeraldinsight.com/doi/abs/10.1108/03074800410557312>>.

Saurin-Parra, Julia Isabel. *Bibliotecas públicas y minorías culturales: métodos de intervención bibliotecaria para la comunidad gitana*. Directora: María del Carmen Agustín Lacruz. Zaragoza: Universidad de Zaragoza, 2016. ISSN 2254-7606.

Sabolović-Krajina, Dijana. *In-house library training program supporting Roma people – the power of networking in local community* [en línia]. 2013. [Consulta: 28 d'abril de 2018]. Disponible en: <<http://library.ifla.org/96/1/125-krajina-en.pdf>>.

Salas, Xavier. Bon pastor (Barcelona) un territorio en construcción. *On the w@terfront* [en línia] Barcelona: On the w@terfront, 2015. Vol. 40, núm.2. p.7-46 [Consulta: 6 de maig de 2018]. Disponible en: <<http://revistes.ub.edu/index.php/waterfront/issue/view/1531/showToc>>.

Stay in Barcelona [en línia]. Stay in Barcelona, 2012. Bon Pastor Historia. [Consulta: 12 de maig de 2018]. Disponible en: <<http://www.stayinbcn.com/distritos-y-barrios/sant-andreu/bon-pastor/historia>>.

Saurin-Parra, Julia ¿Estamos haciendo lo que debemos? La biblioteca pública y la comunidad gitana: su labor educativa. *VII Congreso Nacional de Bibliotecas Públicas Bibliotecas Públicas, conectados contigo* [en línia]. Badajoz (España), Noviembre 2014, p. 196-202. [Consulta: 28 d'abril de 2018]. Disponible en: <<http://eprints.rclis.org/25585/1/saurin-parra.pdf>>.

Unió Europea. Tractat d'Amsterdam. *Diari Oficial de les Comunitats europees*, 10 de novembre de 1997, núm. 340, p. 1-144.

Unión Romani [en línia]. Barcelona: Unión Romani, 2008. Origen histórico. [Consulta: 2 de maig de 2018]. Disponible en: <http://www.unionromani.org/pueblo_es.htm>.